

Univerzita Karlova

Filozofická fakulta

Ústav českých dějin

Bakalářská práce

Ondřej Czadera

Kostel před hradbami. Stavba chrámu Božího těla a svaté Barbory v Kutné Hoře do roku 1556.

A church before the walls. The construction of the church of Corpus Christi
and saint Barbara in Kutná Hora until 1556.

Praha 2024

Vedoucí práce: prof. PhDr. Lenka Bobková, CSc.

Poděkování

Rád bych na tomto místě poděkoval vedoucí práce prof. PhDr. Lence Bobkové, CSc. za mnoho věcných podnětů a dobrých rad během vytváření práce, a hlavně za trpělivost, kterou se mnou měla při dokončování práce. Dále bych také rád poděkoval Mgr. Viktorovi Pohankovi za pomoc při orientaci v bohatém fondu kutnohorského archivu a za všechny podnětné diskuse o středověké Kutné Hoře.

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracoval samostatně, že jsem řádně citoval všechny použité prameny a literaturu a že práce nebyla využita v rámci jiného vysokoškolského studia či k získání jiného nebo stejného titulu.

V Roztokách dne 15. května 2024

Ondřej Czadera

Abstrakt

Cílem bakalářské práce je vylíčit průběh a souvislosti stavby chrámu Božího Těla a svaté Barbory v Kutné Hoře. Shrnout dosavadní bádání a zejména pak popsat důvody a problémy při vzniku chrámu v kontextu rostoucího horního města Kutná Hora. Dále připomenout unikátnost vzniku Kutné Hory a její farní správy a zároveň unikátnost velmi složitých vztahů města se sedleckým klášterem, původní vrchností pozemku, na němž Kutná Hora vznikla. Nakonec se v práci pokusím zrekonstruovat hospodářské zázemí této stavby, a to zejména strukturu výdajů spojených se stavbou a zároveň i zdroje příjmů pro realizaci tak neobyčejného a velice nákladného podniku. V tomto směru se práce opírá převážně o dochované účetní prameny, doplňkově pak i o zápisy v městských knihách památných a o relevantní listiny.

Klíčová slova

Kutná Hora, farní správa, stavební účty, chrám svaté Barbory, středověké stavitelství

Abstract

The aim of this bachelor thesis is to convey the progression and concurrencies of the construction of the chapel of Corpus Christi and saint Barbra in Kutná Hora. To summarise the research of the topic and to describe the reasons for the construction and its problems in the context of the growing mining town of Kutná Hora. Then to describe the uniqueness of the foundation of Kutná Hora, its parochial administration, and the unique difficult relations with the monastery in Sedlec, the former landowners. Finally, by analysis of the surviving construction records, to reconstruct the economic structure of the construction, namely the structure of expenses and the sources of income of this quite expensive project. In that case, the thesis mainly uses the construction records and additionally select records from the city archival records.

Keywords

Kutná Hora, parochial administration, building accounts, saint Barbara's church, medieval construction

Obsah

Úvod.....	7
1. Prameny a literatura, metodologie.....	8
1. 1. Prameny.....	8
1. 2. Literatura.....	9
2. Vznik města Kutné Hory a vývoj její farní správy.....	11
3. Dějiny stavby chrámu sv. Panny Barbory.....	15
4. Hospodářské zázemí stavby.....	19
4. 1. Příjmy.....	19
4. 2. Mistr, parlér a písař.....	21
4. 3. Kameníci.....	24
4. 4. Kámen.....	27
4. 5. Nádeníci.....	29
4. 6. Tesaři a dřevo.....	29
4. 7. Nástroje a stroje.....	30
4. 8. Ostatní zaměstnanci.....	31
4. 9. Ostatní materiál.....	33
4. 10. Prémie.....	34
4. 11. Ubytování a pracoviště.....	35
4. 12. Rozbor jednoho roku – stavební rok 1514.....	36
4. 13. Celková cena stavby.....	38
Závěr.....	40
Prameny a edice.....	42
Literatura.....	43
Přílohy.....	45

Úvod

Město Kutná Hora postupně vzniklo na základě vidiny možného bohatství, které slibovala těžba a zpracování stříbrné rudy, a které do lokality města přilákalo jeho první obyvatele. Spolu s rozvojem dolování se rychle formovalo i město, které se svým bohatstvím a významem záhy zařadilo v království hned za Prahu. Obecně vzato byla Praha pro Kutnou Horu velkým vzorem, ale zároveň i velkým rivalem, kterého se snažila Kutná Hora toužila doběhnout či předběhnout. V naznačeném konkurenčním boji hledala Kutná Hora oporu u krále, jehož se snažila všemožně naklonit. Že byla jejich politika částečně úspěšná můžeme vidět již na opakovaných návštěvách Václava IV., a Kutnou Horu si oblíbil o necelých sto let později i Vladislav II. Úsilí vyrovnat se hlavnímu městu království se neomezovalo pouze na udržení si přízně panovníka a získávání nových privilegií, ale i ve snaze vyrovnat se hlavnímu městu výstavností a celkovým vzhledem. Právě jedním z prostředků reprezentace města se měl stát nový městský kostel Božího Těla a svaté Panny Barbory.

Výsledný mohutný chrám svaté Barbory patří bezesporu k výrazným dominantám Kutné Hory a není proto divu, že se dlouhodobě těší také zájmu badatelů. Jejich výzkum se však týká spíše zasazení vzniku chrámu do dobového kontextu, či zkoumá kulturně – historické aspekty stavby. Samotný proces jeho stavby po stránce hospodářské však zůstává víceméně stranou. Rozhodl jsem se proto nahlédnout do zachovaných pramenů k výstavě chrámu z počátku 16. století a pokusit se o jejich interpretaci.

Práce je rozčleněna do čtyř kapitol. První z nich obsahuje rozbor použitých pramenů a literatury a zamýšlí se nad metodickými postupy zpracování tématu. Druhá kapitola shrnuje vývoj Kutné Hory a její farní správy a problémy s tím spojené. Třetí kapitola pak na základě existující literatury popisuje stavební vývoj samotného chrámu sv. Barbory. Čtvrtá kapitola představuje stěžejní část práce, a to studium a interpretaci účtů ke stavbě chrámu sv. Barbory. Výsledky bádání shrnuje závěr.

1. Prameny a literatura, metodologie

Kutná Hora se díky své významnosti a neobyčejné kráse, o čemž svědčí i její zařazení na seznam světového dědictví UNESCO, stala zájmem nejednoho badatele a bylo o ní napsáno nespočet prací. V této kapitole bude věnována pozornost těm, které jsou v této práci použity.

1. 1. Prameny

Základním pramenem pro studium hospodářského zázemí stavby chrámu svaté Barbory jsou stavební účty uložené ve Státním okresním archivu v Kutné Hoře. Ty jsou vedeny v letech 1504-1506, 1512-1521, 1523-1528 a 1545-1566.¹ Účty jsou soupisem týdenních výdajů stavby za předchozí a byly sepisovány někým nacházejícím se přímo na stavbě vždy v neděli. Jako takový se jedná o důvěryhodný pramen o vypovídající hodnotě není potřeba příliš pochybovat. Účty jako takové byly sepisovány jako kontrola nad výdaji na stavbu. V účtech se objevují po každém týdnu také kontrolní mezisoučty, které jsou vedeny v některých letech kromě týdenního součtu i v jiných časových intervalech. Tyto mezisoučty v drtivé většině případů odpovídají účetním záznamům a v těch několika případech, kde se objevují nesrovnalosti, se dají vysvětlit jako prostá početní chyba, nebo chyba při přepočtu penězů na groše. Obecně se chyba pohybuje okolo jednoho groše, takže domněnka, že by se jednalo o korupci se zdá být mylná.

Stavební účty jsou pro tuto práci hlavním pramenem. Proto je v práci hlavně užito přímé metody, kdy se na základě poznatků ze stavebních účtů a jiných pramenů pokusím sestavit celkový obrázek stavební huti. Kde to bude možné, bude využita také komparativní metoda. Jediným srovnáním pro stavební účty od sv. Barbory jsou stavební účty od katedrály sv. Víta v Praze, které částečně zpracoval Marek Suchý (viz níže).²

Druhým z pramenů důležitých pro práci jsou tzv. městské knihy památné. Konkrétně *Městská kniha památná Registrum flaveum minus* a *Městská kniha památná Registrum flaveum maius*.³ Ty obsahují různé smlouvy, testamenty a jiné zápisy, které městská rada, nebo někdo jiný považovali za důležité zapsat do oficiálních dokumentů. V těchto knihách bylo až na

¹ SOKA Kutná Hora, Fond Archiv města Kutné Hory, kn. č. 759-770, 773-774; Kniha číslo 760 je digitalizovaná na adrese <https://ebadatelna.soapraha.cz/a/1890/1>.

² Marek SUCHÝ, *Solutio Hebdomadaria Pro structura Templi Pragensis: Stavba svatovítské katedrály v letech 1372-1378* díl I., Praha 2003; nejedná se však o edici těchto účtů.

³ SOKA Kutná Hora, Fond Archiv města Kutné Hory, RFMi; SOKA Kutná Hora, Fond Archiv města Kutné Hory, RFMa; *Městská kniha památná Registrum flaveum minus* pokrývá roky 1480-1494 a *Městská kniha památná Registrum flaveum maius* pokrývá roky 1495-1515. Dále ještě existují městské knihy památné pokrývající roky 1462-1478 a 1515-1527, který nejsou v této práci použity; Všechny zmiňované knihy jsou dostupné na adrese <https://ebadatelna.soapraha.cz/pages/SearchArchivaliePage?6>.

několik výjimek zapisováno složení nové městské rady. V památných knihách se také po záznamech o obnovení rady objevuje tzv. počet, neboli bilanci, která zahrnuje roční výsledek účetnictví některých dílčích pokladen, které město vedlo. Mezi nimi je v letech 1487-1888 a 1491-1503 i účetnictví vztahující se k stavbě sv. Barbory. Jde o důvěryhodný pramen sepsaný přímo v Kutné Hoře s minimálním časovým odstupem.

Třetím z pramenů, použitých v této práci je dílo kutnohorského jezuita Jana Koříňka, který svůj spis vydal v roce 1675 a pojmenoval jej Staré paměti Kuttno-Horské.⁴ V těchto pamětech Kořínek rozebírá dějiny Kutné Hory od jejího vzniku až po konec dolování v Kutné Hoře na začátku 17. století. Jeho práce je však problematická tím, že obsahuje ne jeden autorův výmysl. Například ve svých pamětech zcela zamlčel husitství, které logicky považoval katolík Kořínek za kacířský blud. Po husitských válkách se však Kutná Hora stala nábožensky převážně kališnickou. I přesto však Kořínkovo dílo obsahuje zajímavé poznatky. Kořínek je například prvním autorem, který se detailněji zabývá stavbou chrámu sv. Barbory, včetně součtu výdajů na její stavbu.

1. 2. Literatura

Nejstarší z knih použitá v této práci je práce Josefa Braniše, profesora kutnohorského reálného gymnázia žijícího v 19. století, nazvaná Chrám svaté Barbory v Hoře Kutné: dějiny a popis původní stavby až do r. 1620.⁵ Tato kniha je výjimečným dílem, které obsahuje rozbor podobných pramenů, co tato práce a mnohé její poznatky jsou stále aktuální. Avšak i tato kniha obsahuje několik poznatků, které jsou v dnešní době již překonány.⁶

Nejnovější dílo k chrámu sv. Barbory je kniha Pod ochranou Krista Spasitele a svaté Barbory: sochařská výzdoba kostela svaté Barbory v Kutné Hoře (1483-1499) od historičky umění Michaely Ottové, která se zabývá především kamennou výzdobou chrámu, což je také velkým přínosem této publikace.⁷ Výhodou také je, že kniha vznikala během rekonstrukce chrámu v letech 1996-2006, kdy se mohla autorka dostat po lešení přímo k sochám. Tato kniha také obsahuje v tuto chvíli nejpřehlednější souhrn dějin stavby chrámu sv. Barbory a její dějiny. Není to však bez problémů, například je v knize prohozena interpretace příslušnosti dnešních

⁴ Jan KOŘÍNEK, Staré paměti Kuttno-Horské, Kutná Hora 1997; Jan KOŘÍNEK, Staré paměti Kutnohorské, Praha 2000; Vydání z roku 1997 je dostupné online https://www.muzeumkh.cz/sites/default/files/books/korinek-stare_pameti.pdf.

⁵ Josef BRANIŠ, Chrám svaté Barbory v Hoře Kutné. Dějiny a popis původní stavby až do r. 1620, Kutná Hora 1891.

⁶ Viz kap. 3.

⁷ Michaela OTTOVÁ, Pod ochranou Krista Spasitele a svaté Barbory. Sochařská výzdoba kostela svaté Barbory v Kutné Hoře (1483-1499), České Budějovice 2010.

kostelů sv. Barbory a sv. Jakuba, na kterou upozorňuje Blanka Zilynská, kde Ottová tvrdí, že po návratu uprchlíků z Kutné Hory během husitských válek připadl těmto navrátilcům kostel sv. Jakuba.⁸

Kutná Hora se objevuje v nespočtu dalších knih, avšak svoji vlastní monografii dlouhou dobu neměla. Nejnovějším pokusem je kolektivní monografie pojmenovaná jednoduše Kutná Hora, která popisuje dějiny tohoto místa od pravěkých osídlení na jeho území až po moderní dobu.⁹ Kniha je však v některých částech více populárně-naučná než odborná. Největším problémem knihy je, že nepoužívá poznámky pod čarou, a tak jsou některá tvrzení neověřitelná. I přesto je však tato kniha jediným souhrnem dlouhé historie Kutnohorska a obsahuje mnoho zajímavých poznatků.

Existuje také řada dílčích prací zachycujících některou část vývoje Kutné Hory. Největší pozornost je tradičně věnována důlní činnosti a mincovnictví, ale díky bohatství kutnohorského archivu neušla pozornosti ani jiná témata.¹⁰ Mezi ty se řadí článek Vojtěcha Vaňka Otazníky nad vývojem farní správy v předhusitské Kutné Hoře o vývoji farní správy, který je jediným svého druhu a poskytuje důležité poznatky pro vývoj středověké Kutné Hory a vznik chrámu sv. Barbory. Dále je to také studie zádušních účtů od Blanky Zilynské, ve které se věnuje fungování záduší kutnohorských kostelů.¹¹

Velmi inspirativní pro mne byla kniha Marka Suchého ke stavebním účtům katedrály sv. Víta v Praze nazvané *Solutio Hebdomadaria Pro structura Templi Pragensis: Stavba svatovítské katedrály v letech 1372-1378* díl I.¹² Jedná se o jedinou práci systematicky se zabývající stavebními účty, které používá jako svůj hlavní pramen poznání. Suchý postupně rozebírá jednotlivé položky z účetnictví, které jsou tematicky seskupeny do jednotlivých kapitol a podkapitol. Čtvrtá kapitola této práce metodologicky vychází ze Suchého knihy.

⁸ Blanka ZILYNSKÁ, Kutnohorská záduší konce středověku (nahlédnutí do jejich účtů), in: Jan HRDINA – Kateřina JÍŠOVÁ (eds.), *Městský farní kostel v českých zemích ve středověku*, Praha 2015, s. 105-106.

⁹ Blanka ALTOVÁ – Helena ŠTROBLOVÁ (eds.), *Kutná Hora*, Praha 2000; Zde by se také dalo uvažovat o práci Jana Řeháka. Jan Josef ŘEHÁK, *Místopis a dějiny královského horního města Hory Kutné, Kutná Hora 1879*.

¹⁰ Např. Vojtěch VANĚK, *Otazníky nad vývojem farní správy v předhusitské Kutné Hoře*, in: Jan HRDINA – Kateřina JÍŠOVÁ (eds.), *Městský farní kostel v českých zemích ve středověku*, Praha 2015, s. 79-98; Viktor POHANKA, *Prolegomena do dějin cen a mezd v kutnohorském revíru první poloviny 16. století*, in: Martin MUSÍLEK (ed.), *Ceny – mzdy – peníze: Ekonomické myšlení ve středověkých a raně novověkých městech*, Praha 2023, s. 205-231; Viktor POHANKA, *Reprezentace kutnohorského havířského pořádku*, in: *Mediaevalia historica Bohemica*. Praha: Historický ústav AV ČR, 2022, 25(1), s. 77-102; Ondřej HOLÝ, *Vliv kutnohorské městské rady na církevní poměry ve městě na přelomu 15. a 16. století*. Diplomová práce, vedoucí Blanka ZILYNSKÁ. Praha: Univerzita Karlova, Filozofická fakulta, Ústav českých dějin, 2023.

¹¹ B. ZILYNSKÁ, *Kutnohorská záduší*, s. 99-122.

¹² Marek SUCHÝ, *Solutio Hebdomadaria*.

2. Vznik města Kutné Hory a vývoj její farní správy

Kutnohorský jezuita Jan Kořínek vypráví tradovanou legendu o vzniku Kutné Hory. V roce 1237 údajně šel jeden z řeholníků cisterciáckého kláštera v Sedlci jménem Antoň na procházku mimo klášter, když najednou uzřel, jak ze země koukají tři pruty stříbra, načež se po poděkování Bohu vydal zpět do kláštera, aby vše pověděl opatu. Aby znovu dané místo snáze našel, zanechal tam svoji kápi-kutnu, která se pak dostala do názvu města.¹³

Hezký Kořínkův příběh však v sobě nejspíše neobsahuje mnoho pravdy.¹⁴ Nejstarší důkazy o osídlení v oblasti budoucí Kutné Hory pocházejí z poloviny 13. století, kdy zde můžeme poprvé doložit těžbu. To však Kutná Hora ještě nebyla městem v právním slova smyslu, tj. nebyla vybavena příslušnými ekonomicko-správními privilegii jako jiná města. Původní Kutná Hora se formovala spíše živelně podle rozvoje těžby. Ta byla od počátku pod dohledem krále, jemuž na základě tzv. horního regálu patřilo veškeré nerostné bohatství v zemi. Panovník tudíž také vydával povolení k dolování.¹⁵ Dohled nad činností v oblasti vykonávali tzv. urburéři, což byli královští úředníci. První písemná zmínka o Kutné Hoře pochází z roku 1276, kde jako svědkové v listině vydané sedleckým klášterem vystupují „obyvatelé od Hory”. Žili zřejmě v některé z hornických osad, jež zde vznikly, a z nichž se jedna jmenovala Cuthna Antiqua, podle které budoucí město převzalo jméno.¹⁶

Postižení přeměny Kutné Hory z aglomerace domů a dolů na plnohodnotné královské město v sobě skrývá několik problémů. Samotná datace udělení městských práv je dodnes sporná.¹⁷ Jako u každého města, bylo zde zapotřebí město jako území s vlastní samosprávou vyjmout z majetku původní vrchnosti. V případě Kutné Hory to byl problém, protože Kutná Hora nevznikala v neosídlené krajině. Území, na němž Kutná Hora vznikla, původně patřilo nedalekému cisterciáckému klášteru v Sedlci. Při předpokládané lokaci byl tento pozemek od sedleckých cisterciáků získán. Za jakých podmínek k tomuto došlo se z dochovaných pramenů nedá zjistit. Na základě faktu, že později skutečně město vzniká se však dá předpokládat, že k tomuto aktu došlo. Ačkoliv byly majetkové poměry vyřešeny, otázka farní správy zůstala nevyřešena.

¹³ Jan KOŘÍNEK, *Staré paměti Kuttno-Horské, Kutná Hora 1997*, s.17.

¹⁴ Kořínek byl známý svým kutnohorským patriotismem a pravděpodobně tento příběh vytvořil, aby měla Kutná Hora také svoji legendu o založení.

¹⁵ B. ALTOVÁ – H. ŠTROBLOVÁ, *Kutná Hora*, s. 39.

¹⁶ Tamtéž, s. 41.

¹⁷ Srov. B. ALTOVÁ – H. ŠTROBLOVÁ, *Kutná Hora*, s. 43 a V. VANĚK, *Otazníky nad vývojem farní správy*, s. 80-81.

Ještě před vznikem Kutné Hory existovaly v jejím okolí dvě starší střediska farní správy. Jedním byla fara ve vsi Malín, k níž měl patronátní právo sedlecký klášter pravděpodobně již od svého založení. Prostřednictvím této fary uplatňovali sedlečtí cisterciáci svůj vliv na vznikající město Kutná Hora, které již od svého vzniku představovalo pro Sedlecký klášter lukrativní zdroj příjmů. Před stavbou prvních kamenných kostelů existovalo v Kutné Hoře pravděpodobně několik dřevěných kostelů a kaplí patřících k malínské farnosti. Ty představovaly pro faru značný příjem, o které nechtěla přijít. Zvýšená pozornost, která byla farnosti věnována se dá ilustrovat na farářích, mezi nimiž se objevují významnější osobnosti. Prvním z nich byl Oldřich z Paběnic, od roku 1306 kanovníkem pražské kapituly, v letech 1319–1325 administrátor pražské diecéze (jím byl tehdy, kdy biskup Jan IV. z Dražic byl nuceně v Avignonu), 1327 vstoupil do sedleckého kláštera a o něco později se stal jeho opatem. Ten po dohodě s opatem kláštera v roce 1324 inkorporoval všechny příjmy z fary ke klášternímu špitálu. Z těchto peněz pak mělo být poskytováno malínskému faráři jen tolik, aby byly zajištěny bohoslužby ve městě.¹⁸

Snahy kutnohorských měšťanů o vytvoření vlastní farnosti nezávislé na sedleckém klášteře, se kterým mělo město nejeden spor, trvaly po celé 14. století. Částečným řešením se pro kutnohorské stala domluva s faráři z nedaleké vsi Pněvice.¹⁹ Patronátní právo pněvické fary náleželo pražské kapitule, se kterou neměla Kutná Hora tak napjaté vztahy.

Místo vzniku nového městského chrámu, chrámu Božího Těla a svaté Barbory, nebylo vybráno náhodně. Kostel měl být postaven v místech, ve kterých byla hornická činnost již za svým zenitem a navíc, a to bylo důležitější, se měl ocitnout v mezích pněvické farnosti, čímž by se stal nezávislým na malínské faře na rozdíl od městského kostela sv. Jakuba.²⁰ Celý projekt stavby chrámu si pod svá křídla vzalo nejpozději v roce 1384 vzniklé Bratrstvo Božího těla, které vzniklo na kutnohorském předměstí Cech, a jehož členy byli přední kutnohorští měšťané. Jeho hlavním posláním měla být právě výstavba nového reprezentativního chrámu v Kutné Hoře. Bratrstvu byl proto pozemek pro budoucí kostel darován, což potvrzuje listina z 2. srpna 1388. Podle jejího znění má bratrstvo právo vybrat ke kapli prvního kněze s tím, že další kněží

¹⁸ Vojtěch VANĚK, *Otazníky nad vývojem farní správy*, s. 79-98.

¹⁹ Občas také psané jako Pňovice. Jedná se o dnes již zaniklou ves na kopci Roveň jihovýchodně od Kutné Hory.

²⁰ K těžební činnosti pod chrámem sv. Barbory poznamenává Kořínek „... *za nemalý div se pokládá, že kostel sv. p. Barbory (tak náramně stavení) přes dvě stě let obstálo a již dávno nekleslo, poněvadž pod ním veliké v skalách podzemních na oselském couku rozdělání a zprotrhání se nachází*“ Jan KOŘÍNEK, *Staré paměti Kutnohorské*, Praha, 2000, s. 59.

budou společně vybírat bratrstvo a pražská kapitula sv. Víta. Kutnohorští sice tímto získali možnost postavit si vlastní kostel mimo farnost Malín, nikoliv však svoji vlastní farnost.²¹

Pro cisterciáky ze Sedlce představovaly kutnohorské svatostánky nezanedbatelnou část příjmů. Sedlecký klášter, který často vystupoval jako věřitel královských dluhů se postupem času sám zadlužoval, a tak pro něj byly stabilní a relativně vysoké příjmy z Kutné Hory o to důležitější. Ačkoliv nedokážeme určit jejich přesnou výši, přeci jen se alespoň o přibližný odhad pokusil Vojtěch Vaněk, který je určuje na základu výše papežského desátku. Pro rok 1352 byl vyměřený desátek pro kutnohorské kaple 8 kop grošů, což by odpovídalo přibližně 160 kopám grošů ročního příjmu. Stejná částka se také objevuje v papežském potvrzení inkorporace Malínské fary. Není však vyloučeno, že skutečné částky byly ještě vyšší.²²

Není proto divu, že pokus kutnohorských vymanit se ze sféry vlivu sedleckého kláštera nezůstal bez odezvy. Roku 1396 proto bylo zpochybněno sedleckými cisterciáky, závislými na příjmu z bohaté Kutné Hory, samotné založení s cílem nový chrám podřídit malínské faře, nebo alespoň zamezit vlivu na duchovní správu uvnitř města. Spor se protáhl na 15 let a projednával se až na papežském dvoře v Avignonu, což v důsledku znamenalo pozastavení stavby chrámu na několik let. Vyřešení sporu však vyznělo opačně, než bylo očekávali v Sedlci. Stavba nového chrámu byla naopak potvrzena a byly také pevně vymezeny hranice mezi oběma farnostmi, které byly do této doby nejisté, jelikož vznikly v době před vznikem Kutné Hory. Nově měly vést na západě podél městských hradeb až k Čáslavské bráně, kde se hranice stáčela na jih mimo Kutnou Horu. Avšak rozhodčí výrok z roku 1410 nebyl pro sedlecké úplnou prohrou. Kutnohorští měšťané měli podle výroku přijímat svátosti a být pohřbíváni pouze ve svém farním obvodu, tedy v původním obvodu formálně stále fary v Pněvicích.²³

I během trvání sporů však situace nezůstal zakonzervována. V roce 1401 bylo papežskou listinou potvrzeno založení nového chrámu a pněvické farní obročí bylo spojeno s beneficiem kaple Božího Těla a sv. Barbory.²⁴ Nově také neměli být možní nástupci pněvických farářů vybírání společně kapitulou a bratrstvem, ale samo bratrstvo mělo navrhnout

²¹ V. VANĚK, Otazníky nad vývojem farní správy, s. 95; Praha, Archiv Pražského hradu, Archiv Metropolitní kapituly u sv. Víta 449-XVII/23, in: Monasterium.net, URL </mom/CZ-APH/AMK/449-XVII%7C23/charter>, accessed at 2024-04-17+02:00; uvedená datace 27. ledna je však chybná.

²² Tamtéž, s. 91-92.

²³ Tamtéž, s. 95-96.

²⁴ Označení kaple je zde užito záměrně. Z církevně-právního pohledu se totiž jednalo o stavbu filiální kostelu sv. Václava v Pněvicích. Na stejném místě však existovala i starší stejnojmenná kaple, která stála uvnitř chrámu až do jejího stržení Jezuity v roce 1626.

dva možné kandidáty, z nichž měla kapitula sv. Víta jednoho vybrat a nechat potvrdit arcibiskupem.²⁵

Řešením problémů s farní správou se však pro kutnohorské nestal vyhraný soudní spor, ale husitské války, během kterých zanikla největší překážka v utvoření vlastní farní správy, když byl v roce 1421 vypálen sedlecký klášter.²⁶

²⁵ CIM II, listina 738.

²⁶ V. VANĚK, Otazníky nad vývojem farní správy, s. 98.

3. Dějiny stavby chrámu sv. Panny Barbory

Důvodů ke stavbě nového kostela měli kutnohorští měšťané hned několik. Jedním z nich byla inspirace pražskými městy, ke kterým Kutná Hora dlouhodobě vzhlížela. Inspirací ke stavbě sv. Barbory tedy může být i stavba gotické katedrály svatého Víta v areálu Pražského hradu.

Začátky stavby sahají do 14. století. Přesnější určení začátku stavby je kvůli nedostatku pramenů z předhusitského období obtížné. Nepravděpodobný je začátek stavby v počátku 14. století, kdy v Kutné Hoře probíhala výstavba takzvaného Vysokého kostela a Dolního kostela.²⁷ V minulosti existovaly na datu zahájení stavby svaté Barbory dva názory.

Ojedinelá je hypotéza Jana Kořínka a Josefa Braniše, že stavba započala někdy před rokem 1358. Jejich argumentace se opírá především o *libri erectionum*,²⁸ které jsou vedeny u pražské kapituly svatého Víta právě od zmíněného roku 1358, ve kterých se nenachází žádná zmínka o založení svaté Barbory. Autoři považují započetí takovéto stavby za dostatečně důležitou událostí, aby byla k knihách církevních nadací zapsáno.²⁹ Dále je argumentováno bulou papeže Bonifáce IX. z 16. dubna 1403, ve které je psáno, že chrám byl založen „... *olim ... in fundo ac dominio Pragensi ac infra limites parrochialis ecclesie predictae, ordinarii loci ad hoc accedente consensu*“, tedy dávno na pozemku pražské kapituly s jejím svolením a „*prout in authenticis litteris super huiusmodi erectione confectis ... dicebatur plenius contineri*“, tedy se zakládací listinou, která by byla vtělena do duchovních desek, byla-li by vydána po roce 1358.³⁰ Začátek stavby je Branišem datován na základě absence takového zápisu v ereckních knihách, tedy někdy do konce první poloviny 14. století.³¹ V tomto navazuje na dílo kutnohorského jezuita Jana Kořínka z roku 1675, který hovoří o jakési tabuli z roku 1610, na které mělo být psáno, že byl chrám založen kolem roku 1300.³²

Zbytek badatelů se spíše kloní k pozdějšímu založení chrámu někdy před rokem 1388. Nejpozději v roce 1384 je v Kutné Hoře ustaveno již zmiňované bratrstvo Božího Těla, jehož záměrem bylo postavit kostel zasvěcený právě Božímu Tělu a svaté Barboře. Dále je argumentováno nadacemi oltářů v roce 1388, 1389 a 1393. Tyto dary potvrzují, že v dané době

²⁷ Dnešní kostely svatého Jakuba a Panny Marie na Náměti.

²⁸ *Libri erectionum archidiocesis pragensis*.

²⁹ Josef BRANIŠ, Chrám svaté Barbory, s. 9–10.

³⁰ SOKA Kutná Hora, Fond Archiv města Kutné Hory, Sbirka Listin 47. Dostupné online na adrese: monasterium.net/mom/CZ-SOAPraha/AMKH/SL_47/charter

³¹ J. BRANIŠ, Chrám svaté Barbory, s. 38.

³² Tamtéž, s. 9; J. KOŘÍNEK, Staré paměti, s.69.

musela stavba natolik dokončena, že v ní mohl probíhat běžný liturgický provoz. Dále jsou zmiňovány dvě odpustkové listiny papeže Bonifáce IX., které dávají odpustky všem, kdo jakkoliv přispějí na stavbu.³³

Podíváme-li se na dostupné prameny a na širší kontext situace farní správy,³⁴ lze dát za pravdu spíše začátku bližšímu 1388. Z dochovaných pramenů nehovoří přímo o začátku stavby žádný, avšak existuje několik listin, které řeší okolnosti ohledně začátku stavby. Nejstarší z těchto listin pochází z roku 1388. Listina z 2. srpna 1388 potvrzuje darování pozemku za účelem založení kaple Božího Těla a svaté Panny Barbory. V této jsou také dány některé podmínky, za kterých byl tento pozemek darován.³⁵ Ať už stavba započala kdykoliv, je jisté, že k tomu došlo nejpozději v roce 1388, jelikož právě v tomto roce máme již zmíněné nadání mše u oltáře svatých apoštolů.³⁶ Zároveň se dá předpokládat, že v roce 1384 vzniknuvší bratrstvo Božího Těla chtělo brzy začít se stavbou. A přestože je argument Kořínka a Braniše, že stavba započala před rokem 1348, ze své podstaty nevyvratitelný, zdá se jejich domněnka pod tíhou existujících písemných pramenů i v kontextu vývoje farní správy, téměř nepravděpodobná. Nedávalo by příliš smysl, aby sedlecký klášter trpěl 40 let výstavbu nového chrámu, který by znamenal hrozbu pro příjmy z kutnohorských kaplí, a rozhodl se proti vznikajícímu chrámu zakročit až po tak dlouhé době.

Mnoho o průběhu stavby do husitských válek nevíme, jelikož většina pramenů té doby shořela během požáru na radnici v roce 1422. Víme však, že byla stavba v letech 1401-1403 po dobu sporů s farářem z Malína o patronátní právo pozastavena, stejně jako v době husitských válek. Do této doby se však nejspíš stavělo rychle, což potvrzuje listina již zmiňovaného papeže Bonifáce IX. z 27. ledna 1391, ve které mimo jiné povoluje, aby byla vystavována na hlavním oltáři svátost. Z toho lze minimálně usoudit, že v této době musel již hlavní oltář stát, a že byl chrám natolik dostavěn, aby v něm mohl probíhat liturgický provoz.³⁷ Vzhledem k místu stavby před hradbou města se také dá předpokládat, že stavba přečkala války relativně nepoškozena.³⁸

³³ Michaela OTTOVÁ, Pod ochranou, s. 29-30; SOKA Kutná Hora, Fond Archiv města Kutné Hory, sbírka listin 46-47.

³⁴ Viz kap. 2.

³⁵ Praha, Archiv Pražského hradu, Archiv Metropolitní kapituly u sv. Víta 449-XVII/23. Dostupné online na adrese: monasterium.net/mom/CZ-APH/AMK/449-XVII%7C23/charter; přepis listiny CIM II, poznámka pod listinou 641; více k podmínkám, za kterých byl pozemek předán viz kap. 2.

³⁶ J. BRANIŠ, Chrám svaté Barbory v Hoře Kutné, s. 11; Přepisy zakládacích knih tamtéž s. 11-28

³⁷ CIM II, listina 641.

³⁸ Možná i díky poloze za městskými hradbami.

Opět byla stavba obnovena v letech 1482-83. V roce 1482 uzavírá rada města smlouvu s mistrem Hanušem na dostavbu chrámu svaté Barbory,³⁹ která byla v roce 1483 oficiálně znovuzahájena šepmistry Prokopem Kroupou a Janem Adlerem.⁴⁰ V této době vznikla kolem Barbory velká stavební huť vedená zmíněným mistrem Hanušem. Zároveň aby mělo město větší kontrolu nad výdaji stavby, je v této době založen cech kameníků a zedníků, jehož je Hanuš prvním cechmistrem.⁴¹ Tento cech je velmi úzce personálně spojen s vedením svatobarborské huti a často byl vedoucí stavby sv. Barbory i jedním ze dvou cechmistrů.

Nevíme, dokdy byl mistr Hanuš v čele stavby svaté Barbory, ale v čele kutnohorského cechu kameníků se objevuje do roku 1489. V letech 1490-1493 ho vystřídal mistr Brikcí, identifikovaný v literatuře s Bricciem Gauskem ze Zhořelce. Ten byl ke stavbě povolán z Vratislavi, kde měl v té době na starost výzdobu tamější radnice.⁴²

Dále na stavbě pracoval Matěj Rejsek. Kdy se objevil v Kutné Hoře, přesně nevíme, nejspíše to bylo okolo roku 1495.⁴³ Za chybné datum jeho příchodu je dnes považován v literatuře uváděný rok 1489.⁴⁴ Po smrti Matěje Rejska roku 1506 stavba buď stagnuje, nebo je úplně zastavena do roku 1512. Vzhledem k absenci stavebních účtů pro dané období a vzhledem k zdatně nižším výdajům v roce 1506 je pravděpodobnější, že se vůbec nestavělo.⁴⁵ V roce 1512 uzavřela 14. dubna městská rada smlouvu s mistrem Benediktem Rejtem na dostavbu kostela sv. Panny Barbory.⁴⁶ Na dostavbě pracoval Rejt až do své smrti v roce 1536.

Po jeho smrti se pracovalo dle jeho návrhu až do roku 1548, kdy byla stavba uzavřena ze západu jednoduchým renesančním průčelím, ozdobeným velkým kalichem a zastřešena trojicí stanových střech.⁴⁷ Do roku 1556 dále pokračovaly některé dílčí práce v interiéru. I po

³⁹ SOKA Kutná Hora, Fond Archiv města Kutné Hory, RFMi, fol. 70r.

⁴⁰ Mikuláš DAČICKÝ Z HESLOVA, Paměti, eds. Josef JANÁČEK – Jiří MIKULEC, Praha 1996, s. 88.

⁴¹ Později se tyto cechy rozdělí na dva samostatné.

⁴² M. OTTOVÁ, Pod ochranou Krista Spasitele a svaté Barbory, s. 36.

⁴³ Více k problematice příchodu Matěje Rejska do Kutné Hory tamtéž, s. 39-41.

⁴⁴ Tamtéž, s. 39.

⁴⁵ M. DAČICKÝ Z HESLOVA, Paměti, s. 92; OTTOVÁ, Michaela. Pod ochranou Krista Spasitele a svaté Barbory, s. 38.

⁴⁶ V literatuře bývá pojmenováván také jako Benedikt Ried; SOKA Kutná Hora, Fond Archiv města Kutné Hory, RFMa, fol. 235v; Více k dílu Benedikta Rejta Jaromír HOMOLKA – Josef KRÁSA – Václav MENCL – Jaroslav PĚŠINA – Josef PETRÁŇ, Pozdně gotické umění v Čechách (1471-1526), Praha 1978, s. 94-150.

⁴⁷ Simeon Eustachius KAPIHORSKÝ, Historia kláštera sedleckého řádu svatého cistercienského. Kutná Hora 2006, s. 63; M. OTTOVÁ, Pod ochranou Krista Spasitele a svaté Barbory, s. 38; zdá se však, že stavba spíše stagnovala (viz kap. 4.)

roku 1556 jsou dále vedeny stavební účty až do roku 1565, kdy probíhalo převážně bělení stěn vápnem.⁴⁸

Pozdější úpravy kostela pocházejí až ze 17. – 19. století. Nejprve byl změněn vstupní severní portál v roce 1683, ze kterého byl odstraněn symbol kalicha, 1734 vznikla nová, tentokrát sedlová střecha. Poslední úpravy proběhly v letech 1884-1905. Tehdy bylo přidáno nové klenebním pole a spolu s ním také nový západní portál. Renovována byla také střecha, které byla navracena trojice stanových střech, která pravděpodobně odpovídá původnímu řešení.⁴⁹

⁴⁸ SOKA Kutná Hora, Fond Archiv města Kutné Hory, kn. č. 774, fol. 58v-101r; zároveň jsou v tomto období časté opravy střechy.

⁴⁹ M. OTTOVÁ, Pod ochranou Krista Spasitele a svaté Barbory, s. 39.

4. Hospodářské zázemí stavby

V této kapitole bude věnována pozornost finanční stránce stavby chrámu svaté Barbory. Nejprve se zaměří na strukturu příjmů stavby, následně pak na s ní spojené výdaje.

4. 1. Příjmy

Financování staveb ve středověku je zajímavé téma. Na rozdíl od stavby katedrály sv. Víta, která byla financovaná převážně panovníkem, byl chrám sv. Barbory chrámem financovaným městem. Jakými způsoby financovali kutnohorští měšťané stavbu svého reprezentativního chrámu není vždy jednoduché zrekonstruovat. Přesto však lze alespoň trochu do této problematiky alespoň nahlédnout a pokusit se některé zdroje financování prozkoumat.

Vzhledem k tomu, že většina kutnohorských pramenů, a tedy i pramenů ke stavbě svaté Barbory, shořela v roce 1421, když bylo město obsazeno husity, je rekonstrukce příjmů stavby do tohoto roku obtížně stanovitelná. Některé zdroje financování stavby se z této doby dochovaly, ale jejich výše se z dochovaných pramenů vyčíslit nedá.

Již od začátku byla svatá Barbora koncipovaná jako měšťanský chrám, není proto divu, že většina financí pocházela právě z města. Jan Kořínek se ve své knize sám sebe ptá a odpovídá si: *„Čím nákladem, to práv Královské Stavení, povstalo? ... Ač jest Stavení práv Královské, však ne Královským, ani Panským, ale Měštěnským zbožím jest vedeno. Žádná přespolní ruka, ani haleře nepodala. Domáci, tu svých měšec natahovali.“* a *„Všicknili pak, čili někteří toliko Horníci, to dílo fedrovali? ... Všyckni; kdo jen seč býti mohl. Někteří hotovými penzi pomáhali: Jiní, Rudy a Handštány, z toho co jim Pán Bůh nadělil, štědře udělovali.“*⁵⁰ z čehož je patrné, že to byli právě měšťané, kteří stavbu financovali.

Další vhléd obsahuje již zmíněná listina papeže Bonifáce IX. z roku 1391, která zajišťovala plnomocné odpustky všem, kdo přispějí nějakým způsobem na stavbu, ať už poskytnutím financí, či materiálu.⁵¹ Toto potvrzuje výše psané Kořínkovo tvrzení, že se jednalo o stavbu financovanou především měšťany. Jiný zdroj financování stavby také poodkrývá listina z 2. srpna 1388, která určuje podíl kapituly na ofěrách. Prvních osm let má podíl pražské kapituly být jedna šestina, poté pak jedna polovina. Kromě běžného liturgického provozu měly výdělky z ofěr jít právě na stavbu.⁵²

⁵⁰ J. KOŘÍNEK, *Staré paměti*, s. 69.

⁵¹ CIM II, listina 641.

⁵² Praha, Archiv Pražského hradu, Archiv Metropolitní kapituly u sv. Víta 449-XVII/23, in: Monasterium.net, URL </mom/CZ-APH/AMK/449-XVII%7C23/charter>, accessed at 2024-04-17+02:00

Dá se však předpokládat, že v tomto období byly příjmy v porovnání s obdobím pohusitským vyšší. I příjmy z dolování jsou v tomto období vyšší, a tak se dá předpokládat, že se více vynakládalo i na stavbu, což by dokazoval její rychlý postup. S ohledem na nedostatek pramenů jde pouze o hypotézu.

Lepší situace pro studium příjmů je v pohusitském období, pro které se dochovaly prameny vytvořené přímo na stavbě chrámu. Hlavními zdroji informací jsou městské knihy památné *Registrum flaveum maius a Registrum flaveum minus* pro období 1488-1503 a *Stavební účty chrámu svaté Barbory*, které jsou vedeny do roku 1556.⁵³

V městských knihách bylo účetnictví stavby chrámu sv. Barbory vedeno separátně a jednou ročně z něj byl skládán tzv. počet, tj. bilance.⁵⁴ Z městských knih jsou zdroje financí povětšinou neznámé, známá je pouze jejich výše. Dá se však předpokládat, že zdroje příjmů budou stejné, či alespoň podobné a lišit se budou především výší příjmů z jednotlivých zdrojů, tedy že hlavním zdrojem financování budou z tzv. žebroty a jinak získané peníze od kutnohorských měšťanů. V městských knihách jsou však psány vedle sebe jak příjmy, tak i výdaje stavby. Z těchto lze vyčíst, že v letech 1487, 1491-1498 a 1500-1503, které pokrývají městské knihy památné, se příjmy víceméně rovnaly s výdaji.⁵⁵ Z toho lze usoudit, že rychlost stavby se odvíjela od štědrosti kutnohorských měšťanů a schopnosti získávat pro stavbu peníze. Tedy zdroji financování byly hlavně prostředky, které se podařilo městské radě získat od dárců, od movitějších měšťanů a cechů. V porovnání se stavbou katedrály sv. Víta byly získávány prostředky na stavbu mnohem obtížněji, což se projevovalo na výši výdajů a na rychlosti stavby.⁵⁶

Poněkud jiná situace nastává od roku 1504, kdy se účetnictví stavby přesouvá z městských knih do samostatně vedených stavebních účtů. V těchto jsou v některých letech vedené samostatně níže uvedené dva zdroje příjmů. Od roku 1510 nechal na stavbu dávat po dvou kopách týdně z ražby mince Český král Vladislav II.⁵⁷ Dále pak jsou samostatně vedené

⁵³ Podle klasifikace kostelních účtů vytvořené Pavlem Kůrkou, proběhne zde změna z účetnictví splývajícím s účetnictvím města na účetnictví oddělené, stále však pod kontrolou městské rady.; B. ZILYNSKÁ, Kutnohorská záduší, s. 101.

⁵⁴ Ačkoliv v některých letech počet složen nebyl. V roce 1499 nebyl počet složen, jelikož nebyla obnovována městská rada, ale „*Conssele przedmiesstii s Rychtarzy Costelnicy y jini urzednicy przisezni nejsou od panow obnowowani jako jindy ale przy urzadech jsu zanechani...*“, SOkA Kutná Hora, Fond Archiv města Kutné Hory, RFMa, fol. 86r.

⁵⁵ SOkA Kutná Hora, Fond Archiv města Kutné Hory, RFMi, fol. 137r, 195r, 208v, 245r; SOkA Kutná Hora, Fond Archiv města Kutné Hory, RFMa, fol. 5r, 26v, 43v, 66v, 93r, 112r, 131r, 148r.

⁵⁶ Srov. M. SUCHÝ, *Solutio Hebdomadaria*, s. 13.

⁵⁷ J. BRANIŠ, *Chrám svaté Barbory*, s. 76.

tzv. žebroty, tedy peníze získané ve městě.⁵⁸ Výše vybrané částky a také týdny, ve kterých se vybíralo, se velmi lišily. Částky se však pohybovaly mezi čtyřmi a půl kopami grošů týdně a jednou a půl kopy grošů týdně.⁵⁹ Dále jsou pak v účtech v některých letech vedeny také peníze od cechu řezníků, který na stavbu věnoval výdělků ze svých obchodů v některé soboty. Částky dávané od řezníků se pohybují okolo dvou kop grošů týdně.⁶⁰

Toto vše jsou pravidelné příjmy, ačkoliv náhlý nedostatek peněz, případně nějaký náhlý vyšší výdaj na opravu, či stavbu dílčí části chrámu, se neobešel bez získání peněz spíše jednorázového charakteru. Jednalo se hlavně o prodej kostelních klenotů, či případně jejich zmincování, jako tomu bylo v roce 1504, kdy bylo zmincováno stříbro v hodnotě 330 kop 10 grošů.⁶¹

Zajímavé také je také ojedinělá zmínka v městských knihách památných, kdy se v roce 1498 utratilo na stavbě více, než bylo přijato, že rozdíl mezi příjmem a výdaji platil z vlastních zdrojů šepmistr, který měl ten rok stavbu chrámu na starosti.⁶²

4. 2. Mistr, parléř a písař

Mistr byl jakýmsi ekvivalentem dnešního zaměstnání architekta. Měl za úkol vytvoření samotného projektu stavby. Na architektuře chrámu sv. Barbory se podílelo několik mistrů. Jak bylo napsáno ve 3.kapitole, o období před husitskými válkami o dění na stavbě toho nevíme mnoho, avšak lze se domnívat, že prvním mistrem stavby byl kdosi z pražské parléřovské huti, případně i někdy z rodiny Parlěřů. Dá se předpokládat, že mzdové podmínky mistra mohly být podobné jako v Praze, což činilo plat okolo jedné kopy grošů týdně.⁶³ Ale vzhledem k novějším smlouvám s mistry šlo patrně o plat nižší (viz dále).

Více je toho známo o mistrech z období pohusitského. Mistr Hanuš nastoupil na stavbu v roce 1482. Smlouva s ním neobsahuje příliš podrobností, pouze stanovuje jeho plat na půl kopy grošů týdně a k tomu přiznává roční bonus pěti kop grošů.⁶⁴ Smlouva s Hanušovým nástupcem Bricciem Gauskem ze Zhořelce se nedochovala, avšak dá se předpokládat, že přišel

⁵⁸ „poczali choditi po sausedech“ SOKA Kutná Hora, Fond Archiv města Kutné Hory, kn. č. 760, 16r.

⁵⁹ Tamtéž.

⁶⁰ Např. tamtéž, fol. 20r-23r

⁶¹ J. BRANIŠ, Chrám svaté Barbory, s.72.

⁶² SOKA Kutná Hora, Fond Archiv města Kutné Hory, RFMa fol. 66v; Tento záznam také obsahuje nástin zdrojů financování stavby pro rok 1498 „Z Staweni kostela s[va]te Barbory czo przisslo z warne[ho] za kamen z sstamp[ro]chu z reznikow z zebroty z zadussy Rzehor Comoraczow“ zmiňovaný Řehoř je pro rok 1498 jedním ze šepmistrů, který navíc dostal s jistým Ondřejem Ssoraysekem na starost dohled nad písaři, což je v městské knize památné nadepsáno jako *phissmaystrzi*; Tamtéž, fol. 64r-64v.

⁶³ Marek SUCHÝ, Solutio Hebdomadaria, s. 125.

⁶⁴ SOKA Kutná Hora, Fond Archiv města Kutné Hory, RFMi, fol. 70r.

ke stavbě svaté Barbory za stejných, nebo lepších podmínek jako Hanuš. Briccius Gauske byl ve své době vyhlášeným architektem,⁶⁵ zatímco Hanuš byl v době svého přijetí pravděpodobně dělníkem na stavbě, ačkoliv byl vycvičeným kameníkem parléřovské školy, takže pravděpodobně byl dostatečně vzdělaným.⁶⁶

Stavební smlouva se zachovala pro dalšího z mistrů, Matěje Rejska. Je datována 22. září 1504, tedy v roce, který začínají pokrývat stavební účty. Ze smlouvy s Rejskem se příliš vyčíst nedá. Obsahuje pouze pojednání o tom, že má Rejsek u stavby zůstat a že má mít k sobě dva učedníky, což se potvrzuje ve stavebních účtech.⁶⁷ Formulace zůstat je zde užita, jelikož Matěj Rejsek na stavbě působil již od roku 1496 (viz. kap. 3). Městská rada se také zavazuje, že neuzavře novou smlouvou s jiným mistrem. Smlouva ale také obsahuje klauzuli, na niž poukazuje Josef Braniš, která dává městské radě právo stavbu přerušit.⁶⁸ Smlouva také obsahuje mistrův plat, který je opět půl kopy grošů, což opět potvrzují účty.

Nejdetaillnější je smlouva uzavřená s Benediktem Rejtem. Kromě platu půl kopy grošů týdně, navíc má mistrovu koni být opatrována strava po dobu jeho pobytu. Z tohoto se dá vyčíst, že mistr často cestoval po stavbách, kterých měl na starosti několik. Ve smlouvě se též objevuje „*A tovaryše sobě též dobré zjednati má*“, což poukazuje na jednu z povinností mistra, a to získávání pracovní síly. Smlouvy s dalšími mistry se již nezachovaly, což může být dáno také tím, že městské knihy památné jsou vedeny pouze do roku 1527.

V pomyslné hierarchii stavby byl parléř hned druhý po mistrovi. Byl to moderně řečeno stavbyvedoucí, který měl na starosti každodenní řízení stavby a přidělování práce, i s ohledem na častou nepřítomnost mistra. Bylo zvykem, že parléře si vybíral mistr, což bylo logické, protože si museli rozumět, být sehraní co se podoby a řízení stavby týče. Týdenní plat parléře byl 24 grošů a stejně jako u mistra smluvně vázán, neodvídjel se tedy od odpracovaných dnů.⁶⁹ Jménem známe ze stavebních účtů pouze tři parléře, všechny sjednané Benediktem Rejtem, a

⁶⁵ Briccius Gauske je do Kutné Hory povolán od Vratislavi, kde pracoval na stavbě místní radnice. I během jeho pobytu v Kutné Hoře byl jako slavný architekt najat k práci na jiných stavbách v Kutné Hoře, jako je dnešní Kamenný dům; M. OTTOVÁ, Pod ochranou Krista Spasitele a svaté Barbory, s. 36.

⁶⁶ Smlouva s Hanušem je nadepsána slovy „*Pani a zednik od ste Barbory*“, což by naznačovalo, že před uzavřením smlouvy na stavbě již pracoval; J. BRANIŠ, Chrám svaté Barbory, s. 65.

⁶⁷ Na stavbě v huti skutečně v této době pracovali dva kameníci (v některých týdnech pak tři), dále pak jsou v účtech také separátně vedeni dva až tři kameníci pracující v kamenolomu; Státní okresní archiv Kutná Hora, fond Archiv města Kutné Hory, kn. č. 759.

⁶⁸ „...*přišlo-li by beze lsti, že by pro chudobu hor kdy nemohla obec toho díla konati, aby Rajsek tím pániův nehonil, a také kdyby zase chtěli opět toho díla stavěti, žádný jiný než Rajsek nemá za mistra toho díla vzat býti.*“, J. BRANIŠ, Chrám svaté Barbory, s. 71.; SOKA Kutná Hora, Fond Archiv města Kutné Hory, RFMi, fol. 160r.

⁶⁹ O tom svědčí také věta ze smlouvy mistra Benedikta Rejta „...*a parléři, kterého dobrého zjednati má*“ J. BRANIŠ, Chrám svaté Barbory, s. 76; SOKA Kutná Hora, Fond Archiv města Kutné Hory, RFMa, fol. 235v.

to Jakuba, Hanuše a Mikuláše. Parlér Jakub, kterého Rejt přivedl asi z Prahy na stavbě pravděpodobně pracoval od 25. dubna 1512, kdy se v účtech objevuje záznam „*Jakubovi parléri*“.⁷⁰ Dokdy na stavbě Jakub pracoval, nelze zjistit s určitostí, nejdéle však do 1. ledna 1520, kdy je v účtech vystupuje jako parlér jakýsi Hanuš. Ten na stavbě pracoval do své smrti v úterý 20. srpna 1521, což je v účtech zaznamenáno jako „*Parléri qui obiit feria tertia*“.⁷¹ Hned další týden se v účtech objevuje nový parlér, pravděpodobně výše zmíněný Mikuláš. Mikuláš byl posledním z parlérů mistra Benedikta, a také po jeho smrti převezme celou stavbu, čemuž napovídá v účtech formulace „*Mistr Mikuláš parlér*“.⁷²

Posledním zaměstnancem této pomyslné administrativní části byl písař. Jeho plat není na rozdíl od ostatních obsažen ve smlouvě. Není tedy jasné, čím povinností bylo ke stavbě písaře shánět. Úkolem písaře bylo zaznamenávat veškeré stavební výdaje, což bylo něco, co zajímalo především městskou radu. Nabízí se tedy, že bylo právě povinností městské rady ke stavbě písaře shánět.

Stejně jako tomu bylo u platu mistra a parléře, i plat písaře nebyl vázán na počet odpracovaných dní. Na rozdíl od mistra s parlérem se jeho plat ale v průběhu času měnil. V období před vedení stavebních účtů je jeho výše neurčitelná, v období 1504-1506, které pokrývají první ze stavebních účtů, je zapsán plat písaře ve výši 14 grošů týdně. Po přestávce ve stavbě je od roku 1512 až do neděle 27. března 1519 je písařův plat 6 grošů týdně.⁷³ Od neděle 3. dubna 1519 do neděle Misericordia 1520 klesne bez udání důvodu týdenní plat písaře na 5 grošů týdně.⁷⁴ V letech 1519-1524 pak pobírá 7 grošů týdně, což je uvedeno slovy „*Z rozkázání pana Matěje z Rybného trhu tehdy primasa a pánů šepmistrů pana Jana Popelky a pana Matěje Chotušyckého a pánův jiných přidáno písaři 2g, aby pušky k žebrotě roznášel a do štamprochu přihledal k dělníkům*“.⁷⁵ Povinnosti písaře kromě zapisování týdenních výdajů z účtů nejsou zřejmé, ačkoliv z předešlé citace z účtů se zdá, že jiné povinnosti písaře

⁷⁰ SOKA Kutná Hora, Fond Archiv města Kutné Hory, kn. č. 760, fol. 2r.

⁷¹ SOKA Kutná Hora, Fond Archiv města Kutné Hory, kn. č. 766, fol. 12r; zajímavé však je, že i v tuto neděli je vedle zápisu o úmrtí vedená částka vyplacených 24 grošů.

⁷² SOKA Kutná Hora, Fond Archiv města Kutné Hory, kn. č. 773, fol. 23r; J. BRANIŠ, Chrám svaté Barbory, s. 84; za vedení stavby mistra Mikuláše u stavby nepůsobil žádný parlér, tedy ačkoliv je psán Mikuláš jako mistr, nejspíše jeho role na stavbě byla spíše role parléře, což by odpovídalo i tomu, že ke stavbě již nebylo zapotřebí vytvářet další plány a stavba musela být „pouze“ dokončena. Zde se také nabízí možnost, že slovo *Mistr* v tomto případě není označení úřadu, ale označení Mikulášova dosaženého vzdělání. To je případ v účtech zmiňovaného tesaře mistra Jirjka. SOKA Kutná Hora, Fond Archiv města Kutné Hory, kn. č. 760, fol. 54r.

⁷³ SOKA Kutná Hora, Fond Archiv města Kutné Hory, kn. č. 760, fol. 2r; SOKA Kutná Hora, Fond Archiv města Kutné Hory, kn. č. 764, fol. 7v.

⁷⁴ SOKA Kutná Hora, Fond Archiv města Kutné Hory, kn. č. 764, fol. 7v; SOKA Kutná Hora, Fond Archiv města Kutné Hory, kn. č. 765, fol. 8v.

⁷⁵ SOKA Kutná Hora, Fond Archiv města Kutné Hory, kn. č. 765, fol. 9r.

existovaly. Pravděpodobně od těchto dalších povinností se také odvíjel písařův plat. Dá se však předpokládat, že písaři pracovali i jinde a práce na stavbě nebyla zaměstnáním na celou dobu pracovního týdne. V účtech se objevují pouze dvě jména, *Martin z Cojnové*, který ke stavbě přichází 16. dubna 1517 a jakýsi písař Svačina,⁷⁶ který se v účtech objevuje poprvé na začátku roku 1521.⁷⁷ Zajímavé je, že od roku 1545 již v účtech výdaj za písaře vedený není, ačkoliv je někdo zapisovat musel.

Zde se nabízí domněnka, že v účtech zmiňovaný písař nebyl tím, kdo měl na starosti zapisování týdenních účtů. Jiným potenciálním autorem účtů také mohla být dvojice šepmistrů, která měla stavbu chrámu na starost. Tato dvojice byla vždy zapisována městských knihách památných společně s obnovenou městskou radou. Vzhledem k tomu, že bylo povinností právě těchto dvou šepmistrů skládat po obnovení rady tzv. počet, je zcela možné, že zápis účtů bylo skutečně prací těchto dvou a prací písaře byla agenda spojená s běžným chodem stavby. Podle dochovaných pramenů se však toto nedá určit.

4. 3. Kameníci

Na rozdíl od mistra s parlěrem, platy kameníků se měnily podle ročního období a podle odpracovaných dnů. Nejlépe platovou situaci popisuje smlouva s Benediktem Rejtem, ve které se píše, že má být tovaryšům vypláceno 3 groše za den od stolování sv. Pavla do svátku sv. Havla, zbytek roku mělo být vypláceno 2,5 groše za den.⁷⁸ Zajímavá je také zmínka, že má být tovaryšům proplácen každý týden jeden svátek.⁷⁹ To byla změna oproti smlouvě s Matějem Rejskem, ve které je explicitně psáno, že tovaryšům nemají být svátky propláceny. Ať už tak, či onak, v účtech se toto nereflektuje. Plat těch kameníků, kteří odpracují celý pracovní týden činil v roce 1512 do svátku sv. Havla 18 grošů (tedy tři groše denně) a po něm klesají na 15 grošů týdně (tedy 2,5 grošů denně).

Kromě tohoto základu byly i tovaryšům připlácneny menší obnosy. Nejčastější je příplatek 2 groše, který je v účtech vždy bez komentáře přidán v blíže nespecifikovaných týdnech a jen některým tovaryšům. Vysvětlení se nachází až v roce 1518 zápisem „*Polák dielal*

⁷⁶ „*Anno 1517 feria 5 post Tiburii martiris przistupu[je] jiny pisarz Martins z Cojno[ve]*“ SOKA Kutná Hora, Fond Archiv města Kutné Hory, kn. č. 762, fol. 12r.

⁷⁷ SOKA Kutná Hora, Fond Archiv města Kutné Hory, kn. č. 766, fol. 4r.

⁷⁸ Ve srovnání s jejich kolegy kameníky od sv. Víta v Praze v roce 1530 je jejich plat v obou obdobích o jeden groš nižší. Marek SUCHÝ, Účty pražské kapituly z roku 1530. Stavební a ekonomické aspekty opravy katedrály sv. Víta a kostela Všech svatých na Pražském hradě, Numismatický sborník 34, 2020, č. 1, s. 95.

⁷⁹ „...*a tēm aby dávano bylo po 3 gr. za den, a svátek jeden v témdni jim ke škodě býti nemá ale zúplna placení; než od sv. Havla až do sv. Petra stolování po 2,5 gr...*“ J. BRANIŠ, Chrám svaté Barbory, s. 76; SOKA Kutná Hora, Fond Archiv města Kutné Hory, RFM

na kostele“;⁸⁰ který se od té doby opakuje s různými jmény. Co přesně znamená, že někdo pracoval na kostele z účtů zřejmé není. Vzhledem k tomu, že řemeslníci té doby byli zároveň umělci, nebylo by překvapivé, kdyby práce na kostele znamenala práci na kamenické umělecké výzdobě, která byla také náročnější, proto také onen příplatek. Odpovídalo by to také tomu, že se příplatek dával těm stejným lidem. Předchozí zjištění nám zároveň poskytuje informaci o tom, že ti kameníci, kteří příplatek nedostávali, museli pracovat někde jinde. Pravděpodobně mohli tito kameníci pracovat v huti na přípravě kamenů, které pak byly transportovány ke stavbě a pak osazovány na určená místa.

V účtech se však objevují záznamy, u kterých se výše jejich vzniku nedá vysvětlit. Jsou to částky 21 grošů a 22 grošů týdenního platu. Jednalo by se totiž o příplatek 3, 4 a 6 grošů, respektive oproti letní mzdě 18 grošů týdně. Částka 21 grošů, tedy o 3 groše navíc by snad mohla naznačovat, že by snad mohl být proplácen kameníkům jeden svátek, a tedy že by dostávali 3*7 grošů. Dokázat by se toto dalo například kombinací platu 21 grošů pro jednoho kameníka a platu 18 grošů pro jiného kameníka s dodatkem, že se jedná o plat za 6 dní. Takový záznam však v účtech není. Stejně je na tom částka 22 grošů, u které však padá možnost proplacené neděle. Vzhledem k tomu, že kameníci, kteří pobírají plat 22 grošů, jsou psáni jako první hned po mistrovi s parléřem, dalo by se uvažovat o tom, že se jedná o nejzkušenější kameníky, a tedy že rozdíl 4 grošů byl jakýmsi příplatkem za nějakou náročnější práci. To by se mohlo zdát správné optikou platu 24 grošů kameníka Bernarda „*od lilium*“.⁸¹

Počet kameníků se během trvání stavby není stálý a často se mění. Z účtů vyplývá, že na stavbě pracovala určitá skupina stálých kameníků, jejichž jména se objevují každý týden a vedle nich pracovalo také několik kameníků, kteří se objevují pouze jednou za čas. Je otázka, proč tomu tak je. Nejpravděpodobnější je možnost, že se tato proměnlivá skupina najímala podle potřeb stavby a podle dostupných finančních prostředků, což by odpovídalo tomu, s jak vyrovnanými rozpočty celá huť pracovala. Tito kameníci tedy mohli být najímáni v týdnech, kdy se podařilo vybrat více peněz, a tedy si je mohla huť dovolit najmout. Napovídalo by tomu také to, že tito kameníci jsou v účtech často vedení s popisky, kolik dní odpracovali. K tomuto se však také nabízí druhá možnost vysvětlení tohoto kolísání, že tito kameníci pracovali na stavbě, když zrovna měli čas a nebyli zaměstnáni jinde.

⁸⁰ SOKA Kutná Hora, Fond Archiv města Kutné Hory, kn. č. 763, fol. 12r.

⁸¹ SOKA Kutná Hora, Fond Archiv města Kutné Hory, kn. č. 764, fol. 5v; v tomto roce se také několikrát objevuje částka půl kopy grošů „*Od lilium*“.

V roce 1504 se počet kameníků pohybuje mezi 2-3 týdně, v letech 1505 a 1506 se pak počet kameníků zvýší na 5-7 týdně. Zároveň jsou také 3 osoby vedeny separátně pod nadpisem *Štamproch*.⁸² Jaké bylo zaměstnání těchto osob v účtech není zaznamenáno. Šlo buď o kameníky, kteří nahrubo opracovávali kámen přímo v lomě nebo o lamače kamene, kteří jsou později v účtech vedeni jako „*Ssramerzi*“. V letech 1512-1517 se pohyboval počet kameníků mezi 5-28 týdně. Tento extrémní výkyv v počtu kameníků v letech 1514 a 1515 by se dal vysvětlit rozbíhající se výstavbou s příchodem Benedikta Rejta a zároveň použitím uspořené peněz z období 1506-1512, kdy byla stavba pozastavena. V letech 1518-1528 se počty kameníků pohybují mezi 4-14. V posledním období pokrývaném účty, tedy od roku 1545 se počet kameníků ustálil na 4, což je také dáno omezeným financováním.

Ačkoliv jsou jména kameníků známá, vzhled do jejich životů poskytují stavební účty pouze omezený. Nejvíce toho lze z účtů vyčíst o jistém kameníkovi Linhardovi, který na stavbu přišel nejpozději 11. září 1513 z Prahy společně s kameníky Janem a Romanem. Společně dostali proplaceno za stravu cestou z Prahy 12 grošů.⁸³ Zmíněná trojice nejspíše nebyla jedinými kameníky z Prahy, ačkoliv v účtech jsou takto explicitně označeni pouze tito tři. Kameník Linhard poté na stavbě pracoval celý rok 1513 a 1514, v roce 1515 do neděle 19. července. Poté se v účtech neobjevuje téměř dva roky. Znovu je Linhard na stavbě uveden 18. ledna 1517. Je však otázka, zda se jedná o stejnou osobu, zdá se to však pochybné vzhledem k tomu, že 26. července je psán Linhard jako uředník.⁸⁴ Ať už je tento Linhard kdokoliv, pracoval na stavbě nepřetržitě do své smrti, která nastala pravděpodobně ve středu 2. ledna 1521, nejpozději však v neděli 6. 1.⁸⁵ Není to však jediné, co o Linhardovi víme. S téměř jistotou lze říci, že pokud byl Linhard v roce 1517 uředníkem, stihl se za svůj pobyt na stavbě sv. Barbory stát tovaryšem a prokázat značné schopnosti, soudě podle toho, že mu byla v roce 1520 svěřena lépe placená práce na „*květoví*“, za kterou také pro svoji pilnost dostal 9. prosince toho roku 16 grošů navíc.⁸⁶ Z účtů také víme, že dostal Linhard 26. září 1518 10 grošů *na hojení*.⁸⁷ Jestli se jednalo o zranění, nebo o nemoc zjistit nelze. I tak jsou podrobnosti o životě

⁸² Kamenolom, z něm Steinbruch.

⁸³ SOkA Kutná Hora, Fond Archiv města Kutné Hory, kn. č. 760, fol 33r; „*za strawu když z p[ra]hy ssly utratily xii g*“.

⁸⁴ SOkA Kutná Hora, Fond Archiv města Kutné Hory, kn. č. 762, fol. 19v.

⁸⁵ „*Linhardowi za ii dni kteryz umrzel ten tyden*“ SOkA Kutná Hora, Fond Archiv města Kutné Hory, kn. č. 766, fol. 4r.

⁸⁶ „*Linharwodi od kwietuow jesto pilnie dielal dano xvi g*“ SOkA Kutná Hora, Fond Archiv města Kutné Hory, kn. č. 765, fol. 18r.

⁸⁷ „*Linhardowi na hojení*“ SOkA Kutná Hora, Fond Archiv města Kutné Hory, kn. č. 763, fol. 18r.

kameníka Linharda velkou výjimkou. O zbytku kameníků lze napsat maximálně jen to, kdy na stavbě pracovali.⁸⁸

4. 4. Kámen

Kámen byl hlavním materiálem, se kterým se na stavbě pracovalo. Jeho dovoz měli na starosti povozníci, kteří jej dováželi z okolních kamenolomů. Z účtů jsou známy dva kamenolomy, tyto zmiňuje ve své práci i Kořínek.⁸⁹ První z kamenolomů se jmenoval U Ptáka a ležel hned za městskými hradbami za Kolínskou bránou.⁹⁰ Druhý kamenolom se nacházel někde u vesnice Mezholezy.⁹¹ Co se vlastnictví obou kamenolomů týče, v případě Mezholez se nedá napsat nic.⁹² O trochu lepší situace je v případě lomu Pták, u kterého se v pramenech píše, že by mohl původně patřit Sedleckému klášteru.⁹³ Komu však kamenolom patřil po zániku kláštera v Sedlci není úplně jasné. Je možné, že si jeho vlastnictví nárokovala Kutná Hora. Jak to bylo po znovuoobnovení kláštera však není jasné. Podle sedleckého mnicha Simeona Eustacha Kapihorského měl nejpozději v roce 1483 měl kamenolom opět patřit sedleckému klášteru.⁹⁴

Samotná cena kamene je pak velký problém. V účtech totiž nefiguruje částka za samotný materiál, ale pouze jako platba formanu. Je tedy otázka, zda bylo za kámen potřeba zaplatit, nebo jestli byl kámen na stavbu poskytnut zdarma (viz výše). Prameny na tuto otázku neposkytují dostatečně přesvědčivou odpověď, a tak je tedy zapotřebí polemizovat s oběma možnostmi. Platby formanům v sobě tedy skrývají jak plat formanu za dovoz, tak samotnou cenu za kámen, v případě že se za něj platilo. Ceny v účtech se vedou vždy za jednu fůru. Z kamenolomu Pták se platily za fůru čtyři groše a z kamenolomu u Mezholez to bylo grošů šest, někdy sedm. Dá se předpokládat, že cena za kámen by byla v obou kamenolomech stejná,

⁸⁸ Ale i to by bylo pro některé nemožné, obzvláště když na stavbě pracuje šest lidí se jménem Hans.

⁸⁹ J. KOŘÍNEK, Staré paměti, s. 69

⁹⁰ Dnes se místo jmenuje Sklenářův dolík.

⁹¹ „Formanu od pieti fuor welikeho kamene od mezholez...“ SOKA Kutná Hora, Fond Archiv města Kutné Hory, kn. č. 765, fol. 16r; Mezi Mezholezy a Bylany se dnes nachází několik kamenolomů. Z účtů však není jasné, který z těchto kamenolomů je ten správný, pokud je to vůbec některý z těchto.

⁹² Je však možné, že ves Mezholezy nebo její část původně náležela klášteru v Sedlci. Jaromír ČELAKOVSKÝ, Klášter Sedlecký, jeho statky a práva v době před válkami husitskými, Praha 1916, s. 61.

⁹³ S. E. KAPIHORSKÝ, Historia kláštera sedleckého, s. 45; Kapihorský však píše, že se měl kamenolom nacházet před Kouřimskou bránou na Senné ulici. Také píše, že má být v kamenolomu kámen lámán na náklady stavby, což je rozdíl oproti stavbě katedrály sv. Víta v Praze, kde byl kámen pro stavbu zadarmo. Srov. M. SUCHÝ, Solutio Hebdomadaria, s. 15-17.

⁹⁴ S. E. KAPIHORSKÝ, Historia kláštera sedleckého, s. 46; „Item, v Kameni lomu, aneb jak se obyčejně jmenuje Štanprochu... plným právem k Klášteru náležejícímu příslušejících, Dělníci a Zedníci Nového Kostela, mohou svobodně všelijaké Kamení k vystavení tohož Chrámu, a věci k němu přináležejících, jak mnoho potřebují, aneb potřebovati budou, lámati, kopati, tesati, aneb jakým koliv způsobem (na svůj však Náklad) vybírati, a odvážeti, velký i malý, k tesání, aneb jakýmukoliv formování, a to až do vystavení Kostela.“; srov. J. ČELAKOVSKÝ, Klášter Sedlecký, s. 87-89.

či alespoň podobná,⁹⁵ takže rozdíl dvou až tří grošů byl nejspíše vyšší odměnou pro formana za dovoz ze vzdálenější lokality. Jaká částka ze zbývajících čtyřech grošů byla odměnou pro formana se z účtů vyčíst nedá. Jistý náhled nám dává ojedinělý záznam z 3. září 1514, kdy je pod sebou zvláště uvedená částka „*Trnkovi za dovoz 10 g*“ a „*Za kamen dano 0,5 k[opy] g*“.⁹⁶ Znamenalo by to tedy, že forman Trnka dovezl deset fůr kamene, pravděpodobně z kamenolomu Pták, a jeho vlastní odměna za dovoz byla jeden groš za fůru. Zda se dá tento vzorec použít na ostatní záznamy se však s jistotou nedá určit. Pokud je tato hypotéza pravdivá, znamenalo by to, že odměna za dovoz z kamenolomu Pták byla jeden groš a z kamenolomu u Mezholez tři groše. V účtech se také vzácně objevují záznamy za dovoz různých druhů a velikostí kamene, které jsou odměňovány jinými částkami. Jedná se například o *velký kámen* dovážený z kamenolomu u Mezholez za devět grošů za fůru, nebo o *štukový kámen* za čtyři groše za fůru.⁹⁷

Původ formanů se z účtů nedá dobře určit, jelikož jsou téměř vždy vedeni pouze jako formani bez přívlastků. Pravděpodobně však stejně jako při stavbě katedrály sv. Víta v Praze pocházeli povozníci z okolí kamenolomů, ačkoliv na rozdíl od Prahy nemuseli povozníci jezdit ke kamenolomům tak daleko.⁹⁸

Dovoz kamene probíhal podle potřeby a nejspíše i podle aktuálních finančních možností stavby. V letech 1512-1524 probíhaly navážky kamene relativně pravidelně, vždy po několika fůrách. Po zbytek období stavby se už další navážky kamene, až na jednu výjimku neobjevují.

Zajímavý je také záznam z 1. května 1524, kdy bylo zapláceno jakémusi Václavovi za vytažení vody z kamenolomu, pravděpodobně se jednalo o kamenolom Pták. Práce na vytahování vody z kamenolomu probíhala celkem 13 týdnů a za vytažení vody bylo zapláceno

⁹⁵ Částky za různé typy a velikosti kamene jsou pak vedené zvláště. Různé velikosti kamene byly potřeba při procesu zdění. Více k technice zdění Jana MAŘIKOVÁ-KUBKOVÁ a kol., Katedrála viditelná a neviditelná, díl I. Průvodce tisíciletou historií katedrály sv. Víta, Václava, Vojtěcha a Panny Marie na Pražském hradě, Praha 2019, s. 142-149.

⁹⁶ SOKA Kutná Hora, Fond Archiv města Kutné Hory, kn. č. 760, fol. 55r.

⁹⁷ „*Od dwu fur welikeho kamene z mezholez po ix g*“ SOKA Kutná Hora, Fond Archiv města Kutné Hory, kn. č. 762, fol. 14r; „*Janowi Perstianskemu od xvi fur sstukow kamene od fury po iiiii g*“ SOKA Kutná Hora, Fond Archiv města Kutné Hory, kn. č. 769, fol. 10r.

⁹⁸ M. SUCHÝ, Solutio Hebdomadaria, s. 21-23.

celkem 8 kop a 22 grošů.⁹⁹ To by mohlo naznačovat, vlastníkem kamenolomu mohla být Kutná Hora, což by vysvětlovalo, proč je jeho údržba vedena ve svatobarborských účtech.

4. 5. Nádeníci

Nádeníci byli na stavbě nekvalifikovanou pracovní silou. Byli najímáni podle okamžité potřeby stavby. Jejich úlohou na stavbě bylo dělat to, to bylo zrovna za potřebí, ať už to byl transport materiálu, případně šlapání v bubnu jeřábu, či jiné těžké práce.¹⁰⁰ Jakou práci přesně vykonávali nádeníci při stavbě sv. Barbory se různí, avšak ve většině případů, zůstává v účtech pouze záznam o počtu nádeníků a jejich platech.

Denní mzda nádeníka byla 2,5 groše. Z účtů dokážeme rozpoznat několik prací, na které byli nádeníci najímáni. Nejčastěji byli najímáni nádeníci na kostel, což by mohlo znamenat, že mohli pracovat na jeřábu, případně transportovat na své místo. Samotné umístování jednotlivých kamenů však bylo prací jiných. Nádeníci také vykonávali pomocné práce, například, když měli od lesa převážet dřevo, nebo opravovat střechu.

Počet nádeníků se velmi liší týden od týdne, avšak obecně se dá říct, že jich mnoho nebylo. Nejvíce nádeníků pracovalo na stavbě v období 1513-1516, kdy se počty nádeníků pohybují od žádného po deset. V jednom případě je jeden týden také zaměstnáno najednou 23 nádeníků, další týden však jejich počet klesá opět na deset.¹⁰¹ V ostatních letech pak počty nádeníků klesají a pohybují se okolo jednoho, dvou nádeníků. Jsou však i roky, ve kterých na stavbě nepracoval ani jeden nádeník.¹⁰² To je pravděpodobně dáno postupným nedostatkem financí, obzvláště pak od roku 1545.

4. 6. Tesaři a dřevo

Tesaři byli důležitou součástí celé stavby. Hlavní náplní jejich práce byla výroba lešení, po kterém se mohli kameníci dostávat na jinak nedostupná místa a jiná práce se dřevem, jako je výroba a pokládání dřevěné podlahy, či výroba střešní konstrukce. Vzhledem k povaze jejich práce, nebyli tesaři na stavbě zaměstnávání soustavně, ale pouze v případě potřeby.¹⁰³

⁹⁹ „Pani paumaysrzi pan Martin Vrabecz a pan Prokop Pregl uczinili jsu smlawu s waczlawem Rurmaystrem o tu wodu kteraz jest w sstamprochu aby ji wytahl wen z sstamprochu yakz muoz. Item maji jemu dati vi k g a ktomu porzeby wsseczky k tomu diilu a jestli ze by uznali skodu jeho w tom byti maji jemu nadto ucziniti z milosti czoz by se jim zdalo aby on take w tom sskody nebral zadne actum each dominica utsm dano jemu nato wtu dominiku“; SOkA Kutná Hora, Fond Archiv města Kutné Hory, kn. č. 768, fol. 12v-15r

¹⁰⁰ M. SUCHÝ, Solutio Hebdomadaria, s. 30.

¹⁰¹ SOkA Kutná Hora, Fond Archiv města Kutné Hory, kn. č. 760, fol. 88r

¹⁰² To je dáno finanční realitou stavby, viz. kap. 4.1.

¹⁰³ Například při dokončení části stavby a přesunu lešení na jiné místo.

Jak je psáno výše, počet tesařů na stavbě nebyl konstantní. V případě potřeby jejich počet byl od jednoho tesaře, který sám mohl zvládnout opravu dřevěných konstrukcí, až po osm v případě velké práce, jako je přestavba nebo oprava střechy. Plat tesařů byl stejný jako plat kameníků, ale na rozdíl od kameníků nedostávali tesaři příplatky za obtížnější práci. V účtech se také jednou objevuje mistr tesař Jiřík, jehož plat je stejný jako plat mistra celé stavby, tedy půl kopy grošů.¹⁰⁴ K tesařům se také vztahuje záznam z 6. července 1516, kdy bylo tesařům zapláceno za jeden den, kdy neměli pracovat.¹⁰⁵

Zdroje dřeva na stavbu nejsou z účtů jasné. Pouze jednou se v účtech objevuje informace, že bylo na stavbu získáno dřevo z lesu někde u vsi Krasoňovice.¹⁰⁶ Dřevo se nakupovalo po prknech a cena jednoho prkna se pohybovala od 4,5 penízů za prkno po jeden groš a půl peníze za prkno.¹⁰⁷ Podobně jako u kamene není z této částky zřejmé, jaká část byla cena za materiál a jaká byla cena za jeho dovoz.

4. 7. Nástroje a stroje

Nástroje k práci patřily mezi výdaje, které se objevovaly v účetnictví. Hlavní položkou byly kamenické nástroje, obzvláště časté jsou výdaje vynakládané na jejich opravu a údržbu, protože se při práci rychle opotřebovávaly. Hlavními kamenickými nástroji byla kamenická palička (*faysl*), špice (*sspicz* nebo *sspiczayzna*),¹⁰⁸ sekera, pila a dláto (*dlatho*).¹⁰⁹ Pomocí špice byl kámen postupně ulamován a tvarován do požadované podoby. Tímto se nástroj rychle opotřebovával, a tak musel být často opravován.

Opravu obstarávali v účtech objevující se kováři. Tito nebyli přímo zaměstnanci stavby, ale pouze placeni za jejich služby.¹¹⁰ Oprava náradí se obvykle pohybovala v ceně okolo jednoho groše za opravené náradí.¹¹¹ Od kovářů bylo také nakupováno nové náradí a vše ostatní vyráběné z kovu.

¹⁰⁴ SOkA Kutná Hora, Fond Archiv města Kutné Hory, kn. č. 760, fol. 54r.

¹⁰⁵ „*Tesazrom ytomu dielali na Matku bozi neb newiedieli o Swatku*“; SOkA Kutná Hora, Fond Archiv města Kutné Hory, kn. č. 761, fol. 24r.

¹⁰⁶ Tamtéž, fol. 49v; více viz kap. 4.12.

¹⁰⁷ „*Za xlvi prken po 4.5 ch*“ SOkA Kutná Hora, Fond Archiv města Kutné Hory, kn. č. 761, fol. 27v; „*Prken lvi per vii,5 ch*“ SOkA Kutná Hora, Fond Archiv města Kutné Hory, kn. č. 760, fol 59v.

¹⁰⁸ Z účtů není jasné, zda se jedná o špic ve smyslu špičatého dláta, nebo o tzv. dvojšpic.

¹⁰⁹ V literatuře je *faysl* občas psán jako *feysl*; V účtech jsou pouze vedeny částky za ostření pily. Ta mohla sloužit jak kameníkům, tak i tesařům. Ve svatovítských účtech se objevuje zvlášť plat pilařů, ti se však v svatoborských účtech neobjevují. M. SUCHÝ, *Solutio Hebdomadaria*, s. 28; Více k nástrojům Michal CIHLA a kol., *Praha kamenná. Topografie povrchu kamene a její aplikace v oblasti restaurování kamenných prvků*, Praha 2022, s. 47-80.

¹¹⁰ Je to patrné i z formulací jednotlivých položek, kde není placeno přímo kováři, ale za nějaký úkon.

¹¹¹ SOkA Kutná Hora, Fond Archiv města Kutné Hory, kn. č. 763, fol. 21v.

Na stavbě byly také používány stroje, konkrétně jeřáby, které vyťahovaly materiál na místo. Ačkoliv počet jeřábů není v účtech explicitně zmíněn, dá se předpokládat, že byl pouze jeden, který byl podle potřeby přesouván. Samotný přesun jeřábu byl náročný podnik. V účtech je detailně zachycen pouze jeden přesun jeřábu v roce 1521 mezi 25. srpnem a 8. prosincem,¹¹² kdy měl být jeřáb přesunut z jedné strany na druhou.¹¹³ V účtech je tento přesun veden pod svojí vlastní položkou. Časté jsou také drobné opravy jeřábu, na kterých se podíleli nejen kováři, ale i jiní řemeslníci. K jeřábu bylo také zapotřebí kupovat od provazníka provazy. Jejich cena se odvíjela podle velikosti provazu, cena malého provazu se pohybovala mezi pěti až deseti groši. Cena velkého provazu se odvíjela podle jeho délky, která se však v účtech nezachovala. Částky za velký provaz jsou mezi 40 groši a pěti kopami grošů.¹¹⁴ K jeřábu se v účtech také objevuje jeden nákup háku k jeřábu za dva groše.¹¹⁵ Jednou je také k jeřábu koupena nová kladka včetně provazu za 40 grošů.¹¹⁶

4. 8. Ostatní zaměstnanci

Na stavbě se kromě výše psaných řemeslníků a jiných zaměstnanců také pohybovaly jiné osoby, které nespádají do výše psaných kapitol.

Důležitou součástí celého stavebního procesu byli zedníci. Jejich prací bylo samotné osazování opracovaných kamenů od kameníků na jejich určené místo, také proto jsou v literatuře občas označováni jako osazovači nebo lokátoři.¹¹⁷ V účtech se objevují v letech 1513-1518 a jejich platy se pohybují okolo platu ostatních kameníků. Lokátorů na stavbě nepracovalo příliš mnoho, nejvíce jich bylo v roce 1513, kdy jejich počet v jednom týdnu stoupl na 6. Jindy se ale počet zedníků pohyboval v rozmezí 1-4 pracovníků. V letech, kdy na stavbě nepracoval žádný zedník je pravděpodobně, že jeho práce připadla na některého z kameníků, ačkoliv takto přímo to v účtech zmiňováno není.

Dalším zaměstnancem, který se nedá zařadit výše je tzv. *Hutknecht*. Co bylo jeho prací z účtů zřejmé není, avšak podle jména by se mohlo jednat o nějakou ozbrojenou stráž hutě.¹¹⁸ Jedinou zmínkou, která může nastínit jeho práci je zmínka z 3. června 1520 „*Towarysom za*

¹¹² SOkA Kutná Hora, Fond Archiv města Kutné Hory, kn. č. 766, fol. 12r-16r.

¹¹³ „*Wankowi kurzatkowi dano na dilo kdez ma przewesti jertzab na druhu stranu kostela na potrzeby*“ SOkA Kutná Hora, Fond Archiv města Kutné Hory, kn. č. 766, fol. 12r.

¹¹⁴ SOkA Kutná Hora, Fond Archiv města Kutné Hory, kn.761, fol.32r-33v.

¹¹⁵ SOkA Kutná Hora, Fond Archiv města Kutné Hory, kn. č. 760, fol. 58v.

¹¹⁶ SOkA Kutná Hora, Fond Archiv města Kutné Hory, kn. č. 762, fol. 16v.

¹¹⁷ M. SUCHÝ, *Solutio Hebdomadaria*, s. 29.

¹¹⁸ Potřeba takovéto ochranky byla také možná dána polohou kostela mimo ochranu hradeb města.

hutknechta *kdyz nemocen byl od wozene pisku w huti*¹¹⁹. Je však nepravděpodobné, že by bylo náplní práce *hutknechta* převážet v rámci huti materiál, jelikož se jedná spíše o práci nádeníků. Je však možné, že v týdnech, kdy na stavbě žádní nádeníci nepracovali vypomáhal tímto způsobem. *Hutknecht* se však konzistentně objevuje v účtech téměř každý týden jak v období 1504-1506, tak 1512-1521. Jeho plat byl nižší než plat řemeslníků a pohyboval se mezi 12 až 15 groši týdně.

Hutknecht je také druhou postavou, o které je možné nahlédnout do jejího života. Z účtů není zřejmé, kolik *hutknechtů* se na stavbě vystřídalo za dobu, po kterou na ní pracují. Pravděpodobně však šlo alespoň o dva. První pracoval na stavbě v letech 1504-1506 a možná i v letech 1512-1515. V polovině roku 1515 se v účtech objevuje *hutknecht* Martin,¹²⁰ který na stavbě pracoval do své smrti v roce 1520.¹²¹ Zda se jedná o stejného člověka, který byl na stavbě veden i v letech 1504-1506, se z účtů zjistit nedá. Po Martinově smrti, která přišla po několika týdnech nemoci,¹²² se u stavby uvádí *hutknecht* Matuš. 1. prosince 1521 se v účtech objevuje zajímavá formulace „*Hutknechtowi nil slozili ho*“.¹²³ Co přesně je tímto myšleno není jasné, ačkoliv by to mohlo znamenat, že byl *hutknecht* zabit, což by mohlo potvrzovat domněnku, že se jednalo o jakousi ostrahu. Vzhledem k mezeře v účtech roku 1522 je možné, že nějaký další *hutknecht* na stavbě pracoval. Každopádně se po této neděli v účtech již žádný *hutknecht* neobjevuje.

¹¹⁹ SOkA Kutná Hora, Fond Archiv města Kutné Hory, kn. č. 765, fol. 10r.

¹²⁰ SOkA Kutná Hora, Fond Archiv města Kutné Hory, kn. č. 760, fol. 82r.

¹²¹ „*Prvnímu hutknechtowi martinowi kdyz jestie ziw jsa w nemoczy lezal y pnoyczeho mu od panuw paumaysturow x g jessto zadneho penize nemiel ty tam*“ SOkA Kutná Hora, Fond Archiv města Kutné Hory, kn. č. 765, fol. 11v.

¹²² Poprvé je nemoc v účtech zmíněna 3. června 1520 „*Towarysom za hutknechta kdyz nemocen byl od wozene pisku w huti*“ SOkA Kutná Hora, Fond Archiv města Kutné Hory, kn. č. 765, fol. 10r; dále pak nemoc pokračuje 6 týdnů až do *hutknechtovy* smrti, přičemž 6. července se v účtech objevuje zajímavá formulace „*Rozkazani panuow ssephmistrow p manow jich tu wwsech dano jes hutknechtowi mathussowi swaczinowi y piisarzowi oboje to spolu aby ono toho wyhledal a pilen byl a dielal czo ktomu nalezu a za to mu dano ma byto wsseho xix g*“, ze které vyplývá, že se o stav *hutknechta* zajímala i městská rada. Tamtéž, fol. 11v; také účty obsahují záznam „*Prvnímu hutknechtowi martinowi kdyz jestie ziw jsa w nemoczy lezal y pnoyczeho mu od panuw paumaysturow x g jessto zadneho penize nemiel ty tam*“, který trochu odkrývá finanční situaci *hutknechta*; zároveň je pravděpodobné, že *hutknecht* Matuš již v této době na stavbě pracoval, jelikož záznam z 6. července obsahuje jak výzvu městské rady, tak půjčku *hutknechtovi*, ale i záznam o platu *hutknechta* 12 grošů.

¹²³ Malý staročeský slovník pro sloveso složitosti uvádí několik významů, mezi kterými je i *položít život*. Složitosti však může podle tohoto slovníku mít význam *co zrušit*, což by mohlo naznačovat, že *hutknechtova* pracovní pozice byla zrušena; Jaromír BĚLIČ – Adolf KAMIŠ – Karel KUČERA., Malý staročeský slovník, Praha 1979. Dostupné z: <http://vokabular.ujc.cas.cz>.

4. 9. Ostatní materiál

Kámen a dřevo nebyl jediný materiál, který byl na stavbě používán. Mezi další materiály používané na stavbě patří spíše produkty vyráběné řemeslníky, případně nějaké suroviny.

Nejčastější z této kategorie byl nákup a oprava svorníků, *klamrů* neboli svorek a jiných výztuh. Jejich výrobou se zabýval kovář, jehož služby si vždy huť najímala. Tyto výztuhy byly používány v namáhaných místech stěny a jejich cena se pohybovala mezi grošem až 2,5 grošů za kus.¹²⁴ Nejčastěji byly tyto spoje vyráběny z olova,¹²⁵ ale v účtech se objevují i železné spoje.¹²⁶

Olovo bylo důležitou surovinou pro výrobu spojníků. V účtech se nákup olova objevuje v letech 1513-1520 relativně pravidelně. Kupovalo se na váhu, a hmotnost jednotlivých nákupů se pohybovala okolo půl kamene až jednoho kamene, tedy přibližně 50 kg. Jeden kámen olova stál 14 grošů.¹²⁷ Olovo bylo podle účtů také použito na zalévání fiál.¹²⁸ Od koho bylo olovo nakupováno je v účtech zmíněno pouze jednou. Šlo o jakéhosi Jiříka Rycha.¹²⁹ Odkud však tento Jiřík pocházel a odkud olovo dovážel, není z účtů zřejmé.

Dalším materiálem používaným na stavbě bylo vápno, které se používalo při zdění.¹³⁰ Vápno bylo kupováno ve větších množstvích, pravděpodobně když byla dokončena nějaká část stěny, na kterou pak byla nanášena omítka. V účtech je zaznamenáno několik velkých nákupů vápna, například k datu 18. května 1505, kdy bylo dáno za vápno jakémusi židovi pět kop a 15 grošů,¹³¹ nebo z 18. září 1513, kdy bylo zakoupeno vápno za 8 kop 42 grošů a 3 peníze.¹³² Odkud toto vápno pocházelo však v účtech psáno není.

Dále jde spíše o ojedinělé zmínky. Poslední z pravidelných výdajů za materiál byl nákup tuku, který byl na stavbě používán na promazávání kola u jeřábu a jiných mechanických součástí. Tuk se také pořizoval do huti na promazávání zámků. Dále se jednalo například o

¹²⁴ „*Za i klamr 2 g*“ SOKA Kutná Hora, Fond Archiv města Kutné Hory.

¹²⁵ M. SUCHÝ, *Solutio Hebdomadaria*, s. 32.

¹²⁶ „*Za vi fimolow z nasseho zeleza*“ SOKA Kutná Hora, Fond Archiv města Kutné Hory, kn. č. 766, fol. 4v.

¹²⁷ SOKA Kutná Hora, Fond Archiv města Kutné Hory, kn. č. 765, fol. 11r.

¹²⁸ „*Za I centerz wolowa na kostel kdyz zalewali kwiety na slaupich a na prampausic dano panu jirzikowi rychowi*“ tamtéž, fol. 14r.

¹²⁹ „*Za puol czerterze olowa dodano panu Jirzikowi Richowi*“ tamtéž, fol. 14v.

¹³⁰ M. SUCHÝ, *Solutio Hebdomadaria*, s. 32-33.

¹³¹ SOKA Kutná Hora, Fond Archiv města Kutné Hory, kn. č. 759, fol. 18v; ten týden je také zapláceno za dovoz vápna.

¹³² SOKA Kutná Hora, Fond Archiv města Kutné Hory, kn. č. 760. fol. 33v.

pryskyřici, která se přidávala do malty, aby se zvýšila její viskozita, nebo o peří, které se kupovalo do huti. Co s peřím v huti dělali není v účtech psáno.

V posledních letech stavby, kdy byla svatá Barbora dokončována se v účtech také vydaje za cihly, které byly nejspíše použity při uzavírání chrámu ze západu. Cihly se dovážely z Čáslavi a celkem za ně bylo dáno 10 kop grošů. V účtech se také při dokončování stavby objevují výdaje za sklo na zasklívání oken. Celkem za ně bylo dáno sklenáři přes 100 kop grošů. Jedno okno stálo přibližně 8 kop grošů.¹³³

4. 10. Prémie

Pracovníci na stavbě byli čas od času za svoji práci odměněni nějakým příplatkem, případně nějakým příspěvkem. V účtech se nachází dva typy takovýchto premií – na svátky a mimo ně. Pracovníkům na stavbě bylo o některých svátcích přidán nějaký obnos k platu, nebo častěji jim byly proplaceny nějaké služby. Nejčastěji se jednalo o prémii během Vánoc, kdy bylo dělníkům přispěno několika groši na lázně, nebo přidáno k platu.¹³⁴ Jednou se také objevuje příspěvek na sv. Martina na víno.¹³⁵

Mnohem častější je však druhý typ, který nebyl vyplácen v žádný významný církevní svátek, nebo s ním alespoň není explicitně spojován. Nejčastěji šlo o příspěvek na pivo, nebo obecně příspěvek na pití.¹³⁶ Občas se však objevil i příspěvek na jídlo.¹³⁷

Tato drobná přilepšení mohla být odměnou zaměstnancům za dobře odvedenou práci., jako je například příspěvek parléři na punčochy,¹³⁸ za to, že je pracovitý, nebo můžou být motivací k pilné práci, jako je tomu například příspěvek na pití „*Dielnikuom wssem na piwo aby tim pilneji na diele dielali uzadnimu sstrauku dano jim ii g*“.¹³⁹

Výše jednotlivých příspěvků se pohybovala v jednotkách grošů a výjimečně stoupla až na nižší desítky grošů. Příspěvek na pití, nebo na pivo se však pohyboval okolo jednoho až tří grošů. Největší premie dostával pravidelně parléř, který byl opakovaně odměňován za svoji

¹³³ SOkA Kutná Hora, Fond Archiv města Kutné Hory, kn. č. 774, fol. 26r-29v, 51v-52r.

¹³⁴ „*Sstiedre[ho] weczera nalazny towaryssuo[m]*“ SOkA Kutná Hora, Fond Archiv města Kutné Hory, kn. č. 760, fol. 40r.

¹³⁵ SOkA Kutná Hora, Fond Archiv města Kutné Hory, kn. č. 760, fol. 60r.

¹³⁶ Např SOkA Kutná Hora, Fond Archiv města Kutné Hory, kn. č. 761, fol. 21v nebo SOkA Kutná Hora, Fond Archiv města Kutné Hory, kn. č. 760, fol. 89r.

¹³⁷ Např SOkA Kutná Hora, Fond Archiv města Kutné Hory, kn. č. 765, fol. 12v.

¹³⁸ „*Parlerzi na punczochy*“ SOkA Kutná Hora, Fond Archiv města Kutné Hory, kn. č. 761, fol. 39v.

¹³⁹ SOkA Kutná Hora, Fond Archiv města Kutné Hory, kn. č. 765, fol. 11v; Také „*Za Swaczinu dano dielnikuom wssem aby tiim pilneji dielali na kostele y w huti a diila pilni byli*“ Tamtéž, fol. 12v.

pilnou práci.¹⁴⁰ To ještě více poukazuje na to, jak důležitý parlér pro celou stavbu byl. Pro kompletnost, mistr za celou dobu vedení účtů žádné prémie nedostal.

4. 11. Ubytování a pracoviště

Ubytování pracovní síly je zajímavou otázkou. Bohužel v tomto nejsou prameny dostatečně sdělné. Jediný, u koho prameny hovoří, kde bydlel, je parlér. Z účtů je patrné, že bydlel v jakémsi „*obecním domě*“, což potvrzují v účtech záznamy typu „*Od mazani swietniczky parlerzowy w domu obeczem*“ a „*Parlerzi do domu od trzi skel 25,5 koleczka*“.¹⁴¹ Ubytování ostatních pracovníků v účtech reflektováno není, možná je to tím, že kromě mistra a parléře nebyl žádný pracovník zaměstnán trvale a byl pouze placen podle odpracovaných dnů. Tedy že neexistovala žádná smlouva, která by vedení stavby zavazovala přispívat na jejich ubytování.

Pod pojmem huť nebyla myšlena pouze organizační struktura, ale i pracovní prostor, včetně „*kanceláře*“, ze které mohla být celá stavba řízena. Soudě podle toho, že v zimních měsících byla „*hut*“ vytápěna.¹⁴² Kde se tyto prostory nacházely není v účtech explicitně řečeno. Je však pravděpodobné, že to bylo v těsné blízkosti stavby. V jediné zmínce v účtech, která o umístění hutě něco napovídá, se hovoří o opravě stezky *nad hutí*. Formulace nad hutí může naznačovat, že huť stála někde ve svahu. To by poukazovalo západně, nebo jižně od sv. Barbory. Byl to nezastavěný prostor. Severně směrem k městu již stála škola a fara a východně se svah svažoval směrem k Vrchlici. Je Huť byla místem, ve které mohli kameníci pracovat přes zimu. Při práci s kamenem vznikaly kamenné odštěpky, které musely být uklizeny. Že byla huť udržována v čistotě potvrzují výdaje za košťata, hrábě, lopaty a občasná platby za úklid.¹⁴³ Huť musela být také čas od času opravována, což je také placeno z prostředků na stavbu chrámu. Huť také byla pravděpodobně i zázemím pro mistra s parlérem, což by potvrzovaly

¹⁴⁰ Například prémie 3,5 kopy grošů na kozích „*Hanusowi Parlerzi na kozich*“ SOkA Kutná Hora, Fond Archiv města Kutné Hory, kn. č. 761, fol. 36v.

¹⁴¹ SOkA Kutná Hora, Fond Archiv města Kutné Hory, kn. č. 764, fol. 15r; SOkA Kutná Hora, Fond Archiv města Kutné Hory, kn. č. 760, fol. 89r.

¹⁴² Vytápění potvrzují vyplacené částky za topivo, např. „*Za wuoz drziwii do huti k topeni*“ SOkA Kutná Hora, Fond Archiv města Kutné Hory, kn. č. 764, fol. 18v; zároveň jsou také v hutí kamna „*Od opravowane kamen w huti*“ SOkA Kutná Hora, Fond Archiv města Kutné Hory, kn. č. 767, fol. 10r.

¹⁴³ „*Martinowi hutnechtowi na chosstissie aby na kostele umetli dano*“ SOkA Kutná Hora, Fond Archiv města Kutné Hory, kn. č. 762, fol. 21v; „*Od nakladane hrabii do huti*“ SOkA Kutná Hora, Fond Archiv města Kutné Hory, kn. č. 767, fol. 4r; „*Pacholku od smetani sniehu*“ a „*Dwie lopaty drzewenee k metani sniehu na kostele*“ SOkA Kutná Hora, Fond Archiv města Kutné Hory, kn. č. 765, fol. 5r; srov. M. SUCHÝ, Solutio Hebdomadaria, s. 30, 116.

výdaje za jejich nástroje.¹⁴⁴ Navíc v účtech také figuruje několik truhel a skříní, ve kterých byly pravděpodobně uchovávány cennosti.¹⁴⁵

4. 12. Rozbor jednoho roku – stavební rok 1514

Stavební rok 1514 začal 2. ledna. Na stavbě tou dobou pracovalo celkem 17 kameníků, přičemž ten týden přišli ke stavbě dva další a na cestu dostali čtyři groše za stravu. Ten týden také proběhla první navážka kamene desíti fůr kamene, podle ceny za jednu fůru nejspíše z kamenolomu Pták. Také se v ten týden objevuje platba 3 grošů „*ssramerzuom koledy*“, což je nejspíše dozvuk Vánoc.¹⁴⁶ Další týden jsou také tovaryšům proplaceny lázně, ve kterých byli na štědrý večer.¹⁴⁷

Stavební rok poté pokračoval bez nezvyklých výdajů. Výdaje jsou převážně za platy kameníků, mistra a parléře. Dalšími položkami jsou opravy a nákup náradí. Pravidelně probíhají také dovozy kamene. Podle částek za jednotlivé dovozy šlo nejspíše o dovozy z kamenolomu Pták, ačkoliv čtyři záznamy obsahují i sazbu šest grošů za fůru, což by mohlo naznačovat dovoz od Mezholez. Výjimečně zde také obsahuje jeden záznam i původ jednoho z formanů z vesnice Bylany.¹⁴⁸

V týdnu od 11. července je evidována také platba za větší množství železných výztuží, které se obyčejně na stavbě kupovaly po několika kusech vždy za několik grošů. Tato transakce je zajímavá, protože na rozdíl od ostatních obsahuje i celkovou hmotnost objednávku. Ta byla ten týden 25 centněřů a dva kameny, což je přibližně 1270 kilogramů materiálu.¹⁴⁹ Tento záznam také obsahuje částku osmi grošů za odnošení na váhu a za samotné zvážení materiálu. Zároveň také obsahuje zaznamenává 15 grošů na pivo pro hamerníkovy tovaryše. Celkem bylo ten týden zapláceno za výztuže 28 kop a sedm grošů.¹⁵⁰

¹⁴⁴ „*Hronkowi od opravowane kruzidla do huti...*“ SOkA Kutná Hora, Fond Archiv města Kutné Hory, kn. č. 776, fol. 6r; „*Za worlojik do huti*“ SOkA Kutná Hora, Fond Archiv města Kutné Hory, kn. č. 767, fol. 11r.

¹⁴⁵ SOkA Kutná Hora, Fond Archiv města Kutné Hory, kn. č. 760, fol. 94r.

¹⁴⁶ Tamtéž, fol. 39v.

¹⁴⁷ „*Sstiedreho weczera nalazny towaryssuom*“ tamtéž, fol. 40r.

¹⁴⁸ „*Od bilan fformanu za xiii ffur per iiii g*“ SOkA Kutná Hora, Fond Archiv města Kutné Hory, kn. č. 760, fol. 53r; V tomto roce se také objevuje formulace „*Fformanu od zlabu prziwezeny*“. Co je tímto *žlabem* myšleno zřejmé není, ale pravděpodobně jde o jakési koryto; Tamtéž, fol. 58v.

¹⁴⁹ Jeden centněř je přibližně 50 kilogramů a jeden kámen je přibližně 10 kilogramů; Elektronický slovník staré češtiny, Praha 2006. Přístupné online: <http://vokabular.ujc.cas.cz>.

¹⁵⁰ „*Hamernikowy Jirkowy dano za sstaffy zielezne jest tiech kusu xix wazi tolik czentnerzuow xxv a dwa kameny a každý czentnerz po i k vi g y sfuru ktomu dano thowaryssuom do hamru na piwo xv g. Od wahy a od noseny na wahu tiech sstaffu dáno viii g. Suma toho xxviii k viii g*“ SOkA Kutná Hora, Fond Archiv města Kutné Hory, kn. č. 760, fol. 49r; Na základě cen za centněř železa se dá spočítat, že výdělek kováře se rovnal přibližně 20 grošům za centněř. Viktor POHANKA, *Prolegomena*, s. 215.

Od 26. března se také v účtech začínají objevovat výdaje za dva tesaře – Mistra Jiříka a jednoho dalšího, kterého účty nepojmenovávají.¹⁵¹ Mistr Jiřík byl najat, aby vykácel jakýsi les. K této práci dostal i zaplacenou za stravu.¹⁵² Zmíněný les patřil jakémusi *Kunssiowy Heřmanovi* a nacházel se kdesi u vsi Krasoňovice, která se nachází cca 18 kilometrů od Kutné Hory. Za každé vzaté dřevo mu má být zaplacen 1,5 groše. Smlouva s ním byla uzavřena až v pátek 16. června. V této smlouvě figuruje jakýsi Karel, ten byl pravděpodobně dovozcem natěženého dřeva, jelikož v účtech figuruje jeho jméno společně s platbou za dřevo.¹⁵³ Počet tesařů se poté rozšiřuje až na osm. Kromě kácení lesa nejspíše také tesaři pracovali na výrobě podlahy a trámů, což je v účtech naznačeno pouze jednou, kdy je dáno „*lesakowi za polausesy biile k tramuom a k podlaham*“.¹⁵⁴ Podlahou je zde pravděpodobně myšlena prkenná podlaha v jednotlivých patrech lešení, což také podporují opakované nákupu většího množství hřebíků.

5. července se v účtech opět objevuje nákup 21 centnéřů. Co je však nakupováno v účtech zaznamenáno není, ale pravděpodobně se jedná o platbu za kámen díky zvláštní formulaci „*Od ffury od czentnerzie per iiii g ze zdaru*“.¹⁵⁵ Co je myšleno jmenovaným *zdarem* není jasné.¹⁵⁶

V týdně od 23. července do 27. srpna byl pravděpodobně opravován vůz, kterým byl na stavbu dovážen kámen, protože se v tomto období v účtech objevuje pouze jedna platba za kámen již zmiňovanému formanu od Bylan, který nejspíše pravděpodobně na stavbu kámen nevozil, a navíc je placeno nejdříve kolaři za přední nápravu vozu a poté také kováři Nechvilovi za kola.¹⁵⁷ V týdně do 27. srpna jsou také obnoveny dodávky kamene od formana bez přívlastku.

Od 29. října můžeme pozorovat výdaje za prkna a za jejich transport. Zároveň jsou nakoupeny i laťní hřebíky, což by podporovalo domněnku, že byla ten rok budována v některé části kostela dřevěná podlaha.¹⁵⁸

¹⁵¹ Placeno je vždy mistrovi Jiříkovi, který pravděpodobně z této částky platil své vlastní zaměstnance.

¹⁵² „*Mistru Jirzikowi Tesarzi samodruhemu kdyz lesy sekali dano...*“ a „*y zstrawu naczezie sem y zase domu dohuty*“ SOKA Kutná Hora, Fond Archiv města Kutné Hory, kn. č. 760, fol. 43v.

¹⁵³ „*Karlowy w krasonowyczych puoyczeno na lesy xx k g kterez jsau dany za nieho panu Kunssiowy Herzmanowy ffvi post corpus christi a tak jest smluwa ze kazde drzewo kterez my wezmem k potrzebie per 1,5g*“ tamtéž, fol. 49v.

¹⁵⁴ Tamtéž, fol. 44r.

¹⁵⁵ Tamtéž, fol. 51r.

¹⁵⁶ V blízkém okolí se žádné místo Žďár nejmenuje, avšak je možné, že je zde myšlen *žďár* obecněji, jako nějaké vyždářené místo.

¹⁵⁷ „*Kolarzi za naprawu prziedni*“ SOKA Kutná Hora, Fond Archiv města Kutné Hory, kn. č. 760, fol. 52v; „*Nechwilowy od kola a od skob*“ tamtéž, fol. 54v.

¹⁵⁸ Tamtéž, fol. 59r-62r.

V listopadu bylo stavební úsilí pro ten rok již za svým zenitem, čemuž také odpovídají týdenní výdaje. Dá se předpokládat, že venkovní práce již nebyla možná, proto se také výdaje omezují hlavně na platy kameníků a na údržbu jejich náčiní. Na Štědrý večer bylo toho roku také vyplacen tovaryšům bonus celkem 20 grošů, což ten týden, kdy na stavbě pracovalo 18 kameníků, vycházelo na něco málo přes groš. Tento bonus se pravděpodobně vztahoval i na v kapitole o kamenících zmiňované *ssramerze*, kteří byli ten týden pravděpodobně dva, což by částku zaokrouhlovalo na jeden groš na osobu.¹⁵⁹

Poslední týden v roce také obdržel za výrobu nového vozu 14 grošů kovář Kuřátko.¹⁶⁰ Výroba nových vozů v zimních měsících není ojedinělá a v některých letech se opakuje.¹⁶¹

V roce 1514 byly výdaje na stavbu nejvyšší ze všech let, které pokrývají stavební účty. Celková částka se za ten rok vyšplhala na 691 kop 7 grošů a 2,5 penízů.¹⁶² V tomto roce byla největším projektem dřevěná podlaha. Je však jisté, že se ten rok děly na stavbě kostela i jiné věci, a že i práce na kamenné schránce kostela pokročila, avšak to v účtech zachyceno není.

4. 13. Celková cena stavby

Prvním, kdo se pokusil sečíst výdaje stavby za pohusitské období stavby byl Jan Kořínek.¹⁶³ Jeho odhad 10 000 kop grošů se velmi podobá celkové částce spočítané v této práci. Celkově se podle zachovaných účtů v období 1482-1556 na stavbě utratilo 10703 kop 17 grošů a 3 peníze.¹⁶⁴ Toto je však součet pouze let, pro které jsou tyto údaje dostupné. Výsledná částka tak bude i v tomto období vyšší. S jistotou se dá říci, že se stavělo v roce 1522 a 1525. Méně jistý je pak rok 1499, pro který nejsou údaje dostupné,¹⁶⁵ avšak podle výdajů v roce 1498 a 1500 se zdá, že se ten rok nestavělo.

Částka za období před husitskou revolucí se z dochovaných pramenů nedá rekonstruovat, ačkoliv se pravděpodobně jednalo o vyšší sumu. Kutná Hora v té době prožívala

¹⁵⁹ „*Thowarissuom do huti sstiedreho weczera*“ tamtéž, fol. 62r.

¹⁶⁰ Tamtéž, fol. 63v.

¹⁶¹ Např. tamtéž, fol. 39v.

¹⁶² Tamtéž, fol. 39v – 63v

¹⁶³ J. KOŘÍNEK, *Staré paměti*, s. 71.

¹⁶⁴ J. BRANIŠ, *Chrám svaté Barbory*, s. 64; SOkA Kutná Hora, Fond Archiv města Kutné Hory, RFMi, fol. 137r, 195r, 208v, 245r; SOkA Kutná Hora, Fond Archiv města Kutné Hory, RFMa, fol. 5r, 26v, 43v, 66v, 93r, 112r, 131r, 148r; SOkA Kutná Hora, Fond Archiv města Kutné Hory, kn. č. 759-770, 773-774.

¹⁶⁵ Ten rok nebyla obnovena městská rada, a tak ten rok nebyla vedena bilance. „*Consele przedmiesti s Rychtarzy. Costelnicy y jini urzedinicy przisezni nejsou od panow obnowowani jako jyn dy ale przy urzadech jsu zanechani do toho roku tak aby do trvaly pani wssem raczyli oznamiti to strpeni aby miely*“; SOkA Kutná Hora, Fond Archiv města Kutné Hory, RFMa, fol. 86r.

jeden z vrcholů dolování, což se pravděpodobně také odráželo ve štedrosti kutnohorských měšťanů.

Z pohusitského období stavby se zachovalo dostatek pramenů, aby se daly výdaje pro jednotlivé roky proložit do grafu (viz příloha č. 1). Z něj je zřejmé několik poznatků. Nejzřetelnější je nárůst nákladů v letech 1514-1517, který je daný příchodem nového mistra a nastřádáním prostředků z let 1506-1512. Viditelný je pak také úpadek v letech 1527-1556, kdy se roční výdaje rovnají přibližně 2 kopám grošů týdenních výdajů, což byl obnos, který byl na stavbu pravidelně dáván z vyražených mincí. Tyto dvě kopy, které v letech 1482-1528 tvořily jen malou část příjmů, se staly v posledních letech stavby téměř jedinou stálou dotací.¹⁶⁶ V některých letech jsou výdaje vyšší než přibližně 6240 grošů ročně,¹⁶⁷ což odpovídá některým investicím nad rámec běžného provozu, jako bylo uzavření chrámu v roce 1547 tzv. jalovou zdí, nebo zasklívání oken v letech 1552-1555 (viz výše).

Zajímavé je také, že přechod mezi vedením stavby Bricciem Gauskem a Matějem Rejskem v letech 1494-1495 byl plynulý, což je pravděpodobně dáno tím, že na sebe přímo navazovali a mezi jejich působením je malá prodleva. Opak je vidět nástupem Benedikta Rejta, za jeho působení je viditelný postupný nárůst výdajů, počínaje již jeho příchodem, kdy nejspíše bylo potřeba obnovit provoz huti a sehnat dostatečné množství kvalifikovaného personálu. Úpadek je zřetelně patrný na konci působení Matěje Rejska, kdy najednou výdaje upadají na nulu.

Účty však pokračují i po roce 1556 až do roku 1566, tedy mimo záběr této práce. Zde se však stavební práce začínají mísit s položkami zádušních účtů. I tak jsou zde zachyceny některé práce vykonávané na stavbě, které však dobře zachycuje Josef Braniš.¹⁶⁸

¹⁶⁶ Kořínek dokonce 2 kopy z ražených mincí nazývá jako „...dvě Kopicčky máloby byli svedly, kdyby Horníci nebyli na tisíce příkládali...“ J. KORÍNEK, Staré paměti, s. 69.

¹⁶⁷ Tedy dvěma kopám týdně.

¹⁶⁸ Více o těchto pracích J. BRANIŠ, Chrám svaté Barbory, s. 86-88.

Závěr

10703 kop, 17 grošů a 3 peníze. Alespoň šest mistrů, čtyři parléři, nespočet dalších kameníků, tesařů, jiných řemeslníků a pracovníků. Velké množství kamene, dřeva, olova a vápna. Mnoho nástrojů a dalších předmětů. Taková je bilance 51 let stavby chrámu svaté Barbory v Kutné Hoře, nákladného a výjimečně zdobného projektu kutnohorských měšťanů, jejichž štedrost byla hlavním zdrojem financí stavby. S postupně klesajícími výnosy těžby stříbra také klesaly příspěvky kutnohorských měšťanů na stavbu, které byly hlavním zdrojem financí, a s nimi také rychlost stavebního úsilí. Proto také musela být stavba provizorně uzavřena, aniž by byla dostavěna do původně zamyšlené délky.

Stavební účty chrámu svaté Barbory jsou vzácným pramenem plným informací, který umožňuje jeho čtenáři částečně nahlédnout do každodenního života na stavbě. Povětšinou však zůstávají záznamy pouze informacemi o tom, kdo dostal zaplacenou kolik a někdy i za co. Vzácně však účty obsahují natolik informací, že se z nich dají vyčíst osudy některých konkrétních osob, jako byl kameník Linhard nebo *hutknehti* Martin a Matuš. Účty také obsahují některé výzvy, které při výstavbě nastaly, a jak se s nimi stavitelé vyrovnali. Jde například o vodu v kamenolomu, která z něj musela být vytažena předtím, než v něm mohla být obnovena těžba, nebo o motivaci dělníků, které se snažilo vedení stavby motivovat zaplacením *svačiny* a piva. Jde také o odměňování pilných dělníků, jako byl kameník *Aulehle*, kterému byl za jeho pilnost koupen nový kožich, a parléře Jakuba, který dostal na Vánoce roku 1516 punčochy.

Jako pokračování se nabízí důkladnější rozbor zdrojů příjmů, ze kterých byla stavba financována. Obzvláště pak jakými způsoby získávala městská rada prostředky k financování stavby v pozdějších letech stavby. Dále se také nabízí bližší průzkum sociální situace zaměstnanců stavby na základě dalších pramenů a literatury týkající se cen a mezd. Možnost pokračování nabízí i detailnější rozbor stavebního vývoje, konkrétně pak datace a seřazení výstavby jednotlivých částí kostela a jeho výzdoby na základě výdajů v jednotlivých týdnech. Případně se nabízí hlubší zpracování práce kameníků, obzvláště pak určit kteří kameníci pracovali kdy na stavbě,¹⁶⁹ případně i původ kameníků.

¹⁶⁹ Například jak to dělá Marek Suchý; Marek SUCHÝ, *Solutio Hebdomadaria Pro structura Templi Pragensis. Stavba svatovítské katedrály v letech 1372-1378* díl II., Praha 2021, s. 116-135.

Seznam zkratk

CIM ... Codex iuris municipalis regni Bohemiae

RFMa ... Kniha památná městské rady Registrum flaveum maius, kn. č. 9.

RFMi ... Kniha památná městské rady Registrum flaveum minus, kn. č. 8.

SOkA ... Státní okresní archiv

Prameny a edice

Státní okresní archiv Kutná Hora, fond Archiv města Kutné Hory, Kniha památná městské rady
Registrum flaveum minus, kn. č. 8.

Státní okresní archiv Kutná Hora, fond Archiv města Kutné Hory, Kniha památná městské rady
Registrum flaveum maius, kn. č. 9.

Státní okresní archiv Kutná Hora, Fond Archiv města Kutné Hory, kn. č. 759-770, 773-774.

Praha, Archiv Pražského hradu, Archiv Metropolitní kapituly u sv. Víta 449-XVII/23.
Dostupné online na adrese: monasterium.net/mom/CZ-APH/AMK/449-XVII%7C23/charter

Codex iuris municipalis regni Bohemiae II, privilegia královských měst venkovských z let
1225–1419, ed. Jaromír ČELAKOVSKÝ., Praha 1895.

Mikuláš DAČICKÝ Z HESLOVA, Paměti, eds. Josef JANÁČEK – Jiří MIKULEC, Praha
1996.

Simeon Eustachius KAPIHORSKÝ, Historia kláštera sedleckého řádu svatého cistercienského.
Kutná Hora 2006.

Jan KOŘÍNEK, Staré paměti Kuttno-Horské, Kutná Hora 1997.

Jan KOŘÍNEK, Staré paměti Kutnohorské, Praha, 2000.

Literatura

Blanka ALTOVÁ – Helena ŠTROBLOVÁ (eds.), Kutná Hora, Praha 2000.

Jaromír BĚLIČ – Adolf KAMIŠ – Karel KUČERA., Malý staročeský slovník, Praha 1979.

Josef BRANIŠ, Chrám svaté Barbory v Hoře Kutné. Dějiny a popis původní stavby až do r. 1620, Kutná Hora 1891.

Michal CIHLA a kol., Praha kamenná. Topografie povrchu kamene a její aplikace v oblasti restaurování kamenných prvků, Praha 2022.

Jaromír ČELAKOVSKÝ, Klášter Sedlecký, jeho statky a práva v době před válkami husitskými, Praha 1916.

Ondřej HOLÝ, Vliv kutnohorské městské rady na církevní poměry ve městě na přelomu 15. a 16. století. Diplomová práce, vedoucí Blanka ZILYNSKÁ. Praha: Univerzita Karlova, Filozofická fakulta, Ústav českých dějin, 2023.

Jaromír HOMOLKA – Josef KRÁSA – Václav MENCL – Jaroslav PĚŠINA – Josef PETRÁŇ, Pozdně gotické umění v Čechách (1471-1526), Praha 1978.

Josef MACEK, Jagellonský věk v českých zemích: 1471-1526, 3-4, Praha 2002.

Jana MAŘÍKOVÁ-KUBKOVÁ a kol., Katedrála viditelná a neviditelná, díl I. Průvodce tisíciletou historií katedrály sv. Víta, Václava, Vojtěcha a Panny Marie na Pražském hradě, Praha 2019.

Michaela OTTOVÁ, Pod ochranou Krista Spasitele a svaté Barbory. Sochařská výzdoba kostela svaté Barbory v Kutné Hoře (1483-1499), České Budějovice 2010.

Viktor POHANKA, Prolegomena do dějin cen a mezd v kutnohorském revíru první poloviny 16. století, in: Martin MUSÍLEK (ed.), Ceny – mzdy – peníze: Ekonomické myšlení ve středověkých a raně novověkých městech, Praha 2023, s. 205-231.

Viktor POHANKA, Reprezentace kutnohorského havířského pořádku, in: Mediaevalia historica Bohemica. Praha: Historický ústav AV ČR, 2022, 25(1), s. 77-102.

Jan Josef ŘEHÁK, Místopis a dějiny královského horního města Hory Kutné, Kutná Hora 1879.

Marek SUCHÝ, *Solutio Hebdomadaria Pro structura Templi Pragensis: Stavba svatovítské katedrály v letech 1372-1378 díl I.*, Praha 2003.

Marek SUCHÝ, *Solutio Hebdomadaria Pro structura Templi Pragensis. Stavba svatovítské katedrály v letech 1372-1378 díl II.*, Praha 2021.

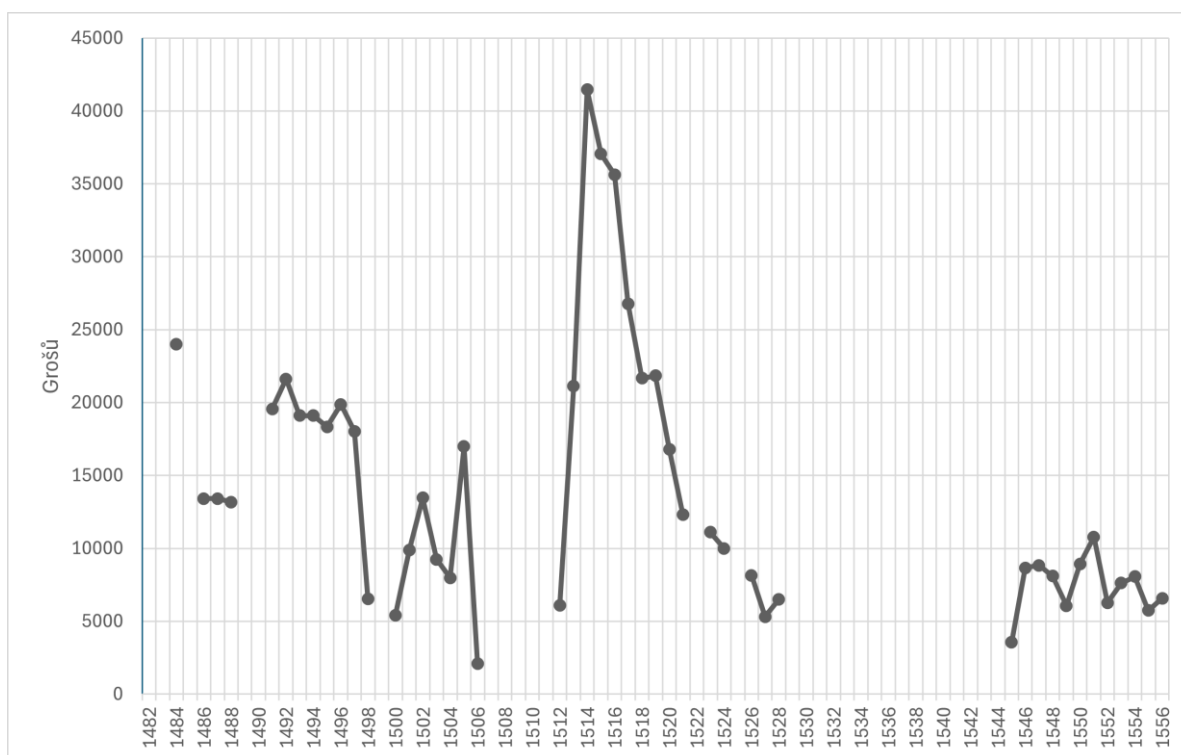
Marek SUCHÝ, Účty pražské kapituly z roku 1530. Stavební a ekonomické aspekty opravy katedrály sv. Víta a kostela Všech svatých na Pražském hradě, *Numismatický sborník* 34, 2020, č. 1, s. 90-108.

Vojtěch VANĚK, Otazníky nad vývojem farní správy v předhusitské Kutné Hoře, in: Jan HRDINA – Kateřina JÍŠOVÁ (eds.), *Městský farní kostel v českých zemích ve středověku*, Praha 2015, s. 79-98.

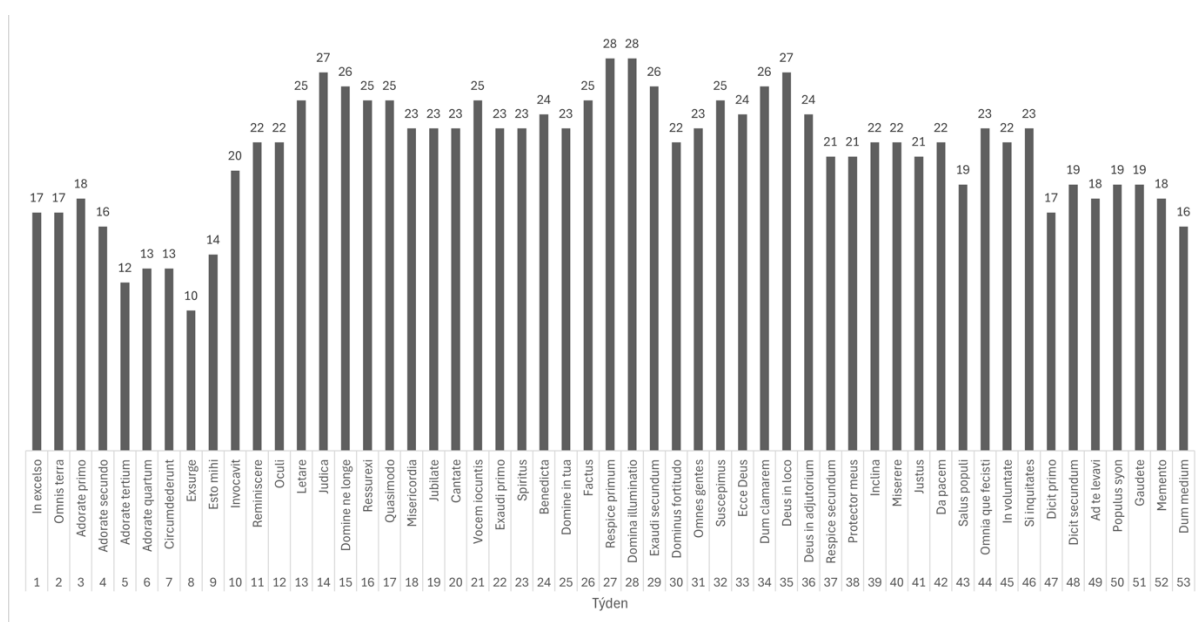
Blanka ZILYNSKÁ, Kutnohorská záduší konce středověku (nahlédnutí do jejich účtů), in: Jan HRDINA – Kateřina JÍŠOVÁ (eds.), *Městský farní kostel v českých zemích ve středověku*, Praha 2015, s. 99-122.

Elektronický slovník staré češtiny, Praha 2006.

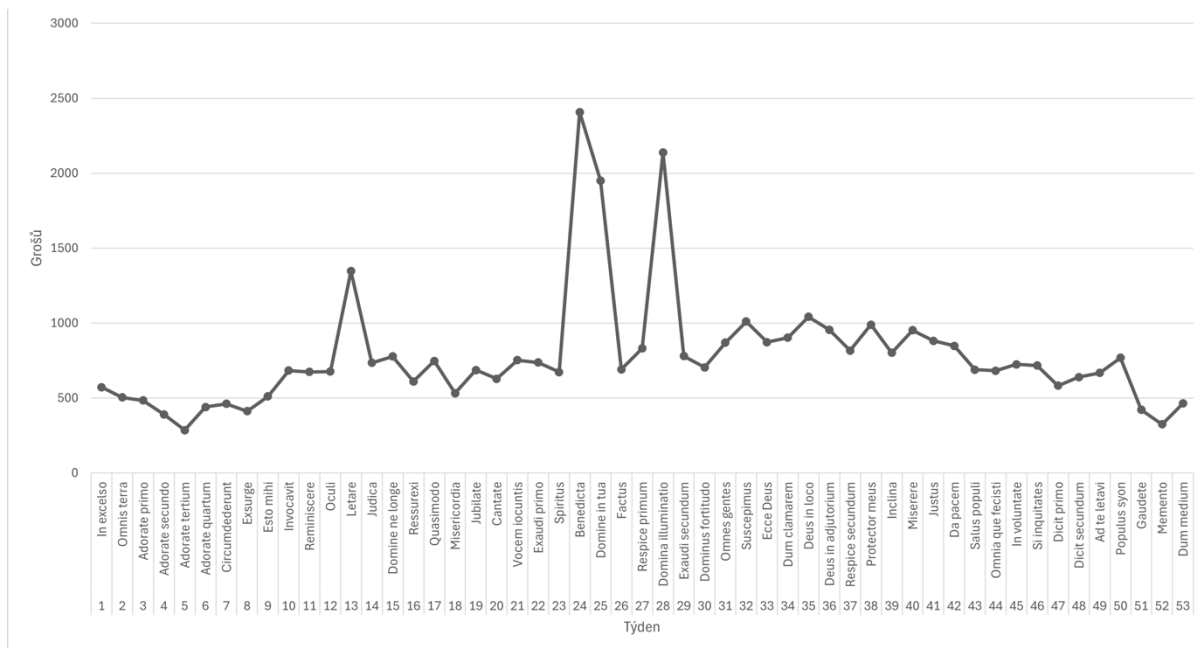
Přílohy

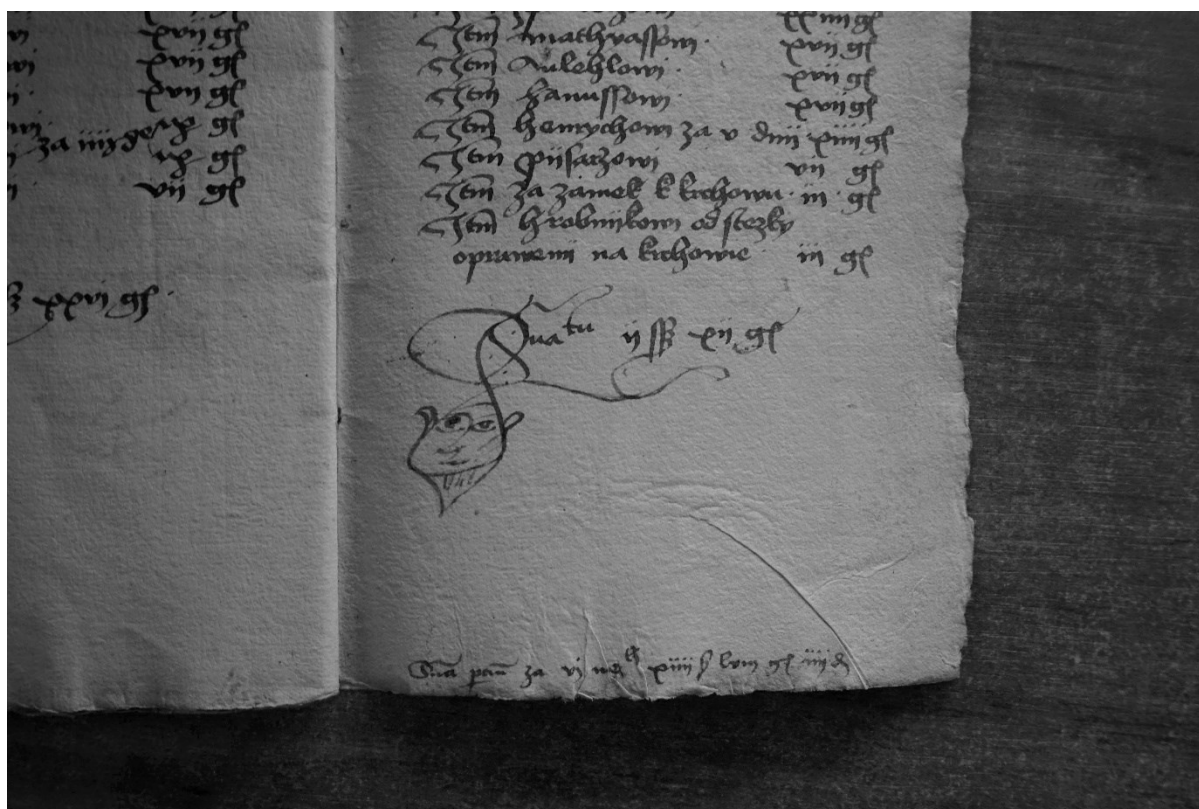
Suma výdajů za jednotlivé roky stavby po roku 1482 do roku 1556; J. BRANIŠ, Chrám svatě Barbory, s. 64, SOkA Kutná Hora, Fond Archiv města Kutné Hory, RFMi, fol. 137r, 195r, 208v, 245r; SOkA Kutná Hora, Fond Archiv města Kutné Hory, RFMa, fol. 5r, 26v, 43v, 66v, 93r, 112r, 131r, 148r; SOkA Kutná Hora, Fond Archiv města Kutné Hory, kn. č. 759-770, 773-774; údaje pro roky 1484 a 1486 uvádí pouze Josef Braniš bez uvedení zdroje.

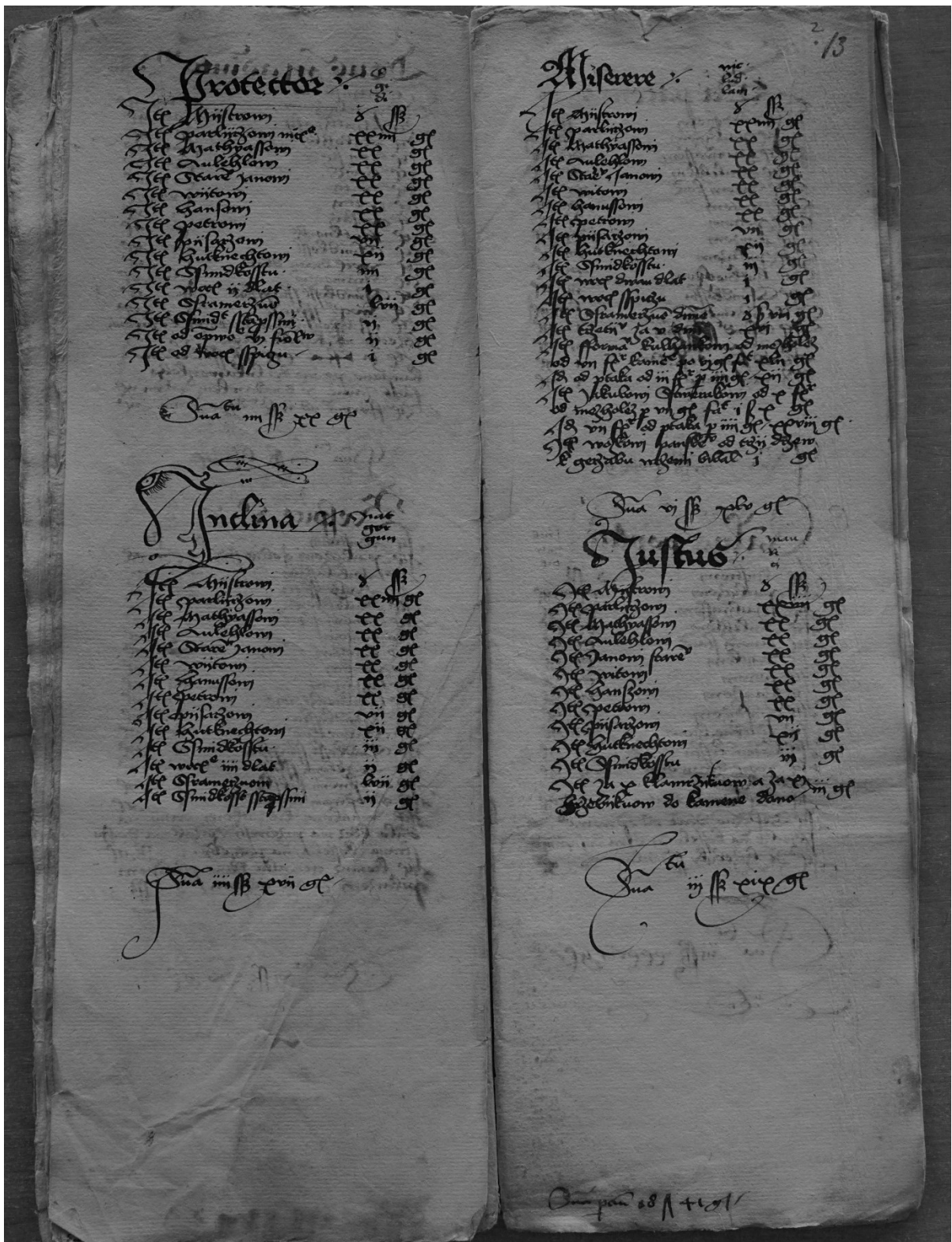
Počet kameníků pracujících na stavbě v roce 1514; SOkA Kutná Hora, Fond Archiv města Kutné Hory, kn. č. 760, fol. 39v-63v.

Výdaje na stavbu v roce 1514 rozpočítané na jednotlivé týdny; SOkA Kutná Hora, Fond Archiv města Kutné Hory, kn. č. 760, fol. 39v-63v.

Písař roku 1523 obohatil účty i několika svými úsměvnými malůvkami; SOkA Kutná Hora, Fond Archiv města Kutné Hory, kn. č. 767, fol. 12r. Foto: autor.

Příklad několika týdnů ve stavebních účtech. Kromě týdenních záznamů jsou zde i týdenní mezisoučty, včetně součtu výdajů zapsaných v této knize; SOkA Kutná Hora, Fond Archiv města Kutné Hory, kn. č. 766, fol. 12v-13r. Foto: autor.

Situační plán středověké Kutné Hory okolo roku 1400. Převzato z: *Historický atlas měst České republiky – svazek č. 22, Praha 2010, mapa č. 49.*